

РОЗДІЛ I

ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА МЕТОДОЛОГІЇ

УДК 781.7 (477)(476 +438+474)+912.411

Ірина Клименко

<https://orcid.org/0000-0002-2462-6599>

*Національна музична академія України імені П. І. Чайковського
вул. Архітектора Городецького, 1-3/11, 01001 Київ, Україна
тел. +380 50 4406753, e-mail: klymenko_iryana@ukr.net*

ВЕСІЛЬНА МАКРОАРЕАЛОГІЯ СЛОВ'ЯНО-БАЛТСЬКОГО МЕЛОМАСИВУ

Мета публікації – представити ареалогію найпотужніших груп типових весільних мелодій (за їх ключовими ритмокомпозиційними ознаками), що функціонують у спільному поліетнічному географічному просторі українців, білорусів, поляків, литовців та в суміжних російських районах. Базою дослідження став спеціально зібраний фонд, що налічує близько 27 500 весільних мелодій. Інструментарій – моделювання ритмосилабічних формул, їх систематизація (укладення в типологічні групи / сім'ї за способами компонування наспівів) та картографування побудованих типових моделей. Статтю супроводять 17 макромасштабних мелогеографічних карт.

Отримані ареали засвідчили складну систему мелотипологічних і географічних зв'язків у спільному слов'яно-балтському просторі. Частина ареалів замкнута в межах українських етнічних територій (тирадні композиції, гетероритмічні композиції типу «формула-строфа», ритуальні зачинні формули). Інша частина форм (переважно строфічні твори) має поліетнічні ареали, з різними географічними векторами, скерованими назовні від української етнічної території: північним (є домінуючим напрямком), західним (є активним напрямком), східним (має одиничні позиції).

Зведення макроареалів доволі чітко окреслює зовнішні кордони слов'яно-балтського ранньотрадиційного меломасиву (СБРМ), який на північній і східній межах майже збігається з білоруським та українським мовними кордонами. У внутрішньому поділі СБРМ провідну роль грає розмежування масиву на західну (у формі географічної макродуги) та центрально-східну частини. У західному секторі домінують формули тримірної ритмоорганізації та активно діє прийом додавання силабохрон з нарощуванням музичного часу. У східній зоні переважають формули двомірної ритмоорганізації (4-дольні та 6-дольні), що виступають в режимі активного силаборитмічного дроблення.

Ключові слова: весільні мелодії, мелотипологія, міжетнічні контакти, слов'яни, українці, білоруси, поляки, литовці, балти, картографування, ареалогія

СПИСОК КАРТОСХЕМ З АРЕАЛАМИ (див. кольорову врізку на с. 29)

1. Ритуальні зачинні формули (РЗФ) в українському весіллі: ритмічні (V*44 і V55) та семантичні різновиди.

КОМПОЗИЦІЇ НА ОСНОВІ ОДНОЦІЛЬНИХ ФОРМУЛ

Макросім'я композицій на основі 6-дольної ритмомоделі

2. А. Тиради та мікстові форми: ладові різновиди.
3. Б ①–②. Групи строфічного устрою на основі 6-дольника. ①. Трирядкові композиції (макромасив). ②. Дво- / чотирирядкові композиції (регіональні масиви). Споріднені форми в російських традиціях. ③. Західний строфічний масив з основою V66 різних ритмічних прочитань (за винятком 6-дольних).

Макросім'я композицій на основі ямбічного 6-7-складника

4. А. Тиради: загальний ареал, регіональна динаміка.
5. Б. Строфічні композиції та мікстові форми.

DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2019.14.183849>

КОМПОЗИЦІЇ ЗІ СКЛАДЕНИХ ДВОДІЛЬНИХ ФОРМУЛ

6. Сім'я композицій з силабічною основою V*34: ритмічні і ладові різновиди
7. Макросім'я композицій з силабічною основою V*53
 - А. Група тирадного устрою: ладові різновиди.
8. Б. Сім'я композицій строфічного устрою V*53²: види ритмоорганізації, види варіювання ритмоформул
9. Сім'я композицій з силабічною основою V55². Дво- і тримірні групи: семантичні різновиди, варіювання
10. Ритмотип V57²: поліжанрові макроареали у системі СБРМ

КОМПОЗИЦІЇ ЗІ СКЛАДЕНИХ ТРИДІЛЬНИХ ФОРМУЛ

11. Комбіновані тридільні формули на 4-дольній основі та їх ямбічні паралелі
 - А. Типи V*443, V433, V334, V335. (+ автономний локальний ареал: Мелодії моделі V54²)
 - Б. Типологічна група з ритмосилабічною основою V4₅4₅3: тримірні групи
13. Макросім'я композицій з основою V*446.
 - А. Двовірні групи: ладові різновиди. Приспівкова група («коломийки»).
(+автономний ареал: Мелодії з ритмосилабічною основою V*43).
14. Б. Сім'я композицій з основою V4₅4₅6₇. Тримірні групи: види компонування, динаміка поширення.

ГЕТЕРОРИТМІЧНІ КОМПОЗИЦІЇ

15. Гетероритмічна формула-строфа (ГФС) V*43²;446 / 53²;557. Мобільні формули-композиції (монотекстові)
16. Тиради несталі композиції. ①-②. Групи на 4-дольній основі. ③. Група з основами V5 і V7
17. Композиції з принципом переритмізації семантично тотожних силабогруп (ПСТС) і рефреном (V 44,р4²-Рано)

СЛОВНИЧОК АБРЕВІАТУР

ТЕРИТОРІАЛЬНІ МАСИВИ, БАЗИ ДАНИХ, АТЛАС		ВИДИ КОМПОЗИЦІЙ ТА ЇХ РОЗРОБКА	
СБРМ	слов'яно-балтський ранньотрадиційний меломасив	ГФС	гетероритмічна формула-строфа
УБ-ареал	українсько-білоруський меломасив	ПП	пара періодичностей
БЕТ	білоруська етнічна територія	Т, ТС	тирада, тирада-строфа
УЕТ	українська етнічна територія	ПБК	поліблокова композиція
ОМУ, РІ	Атлас «Обрядові мелодії українців», Родинний макроцикл, група 1 (весільний цикл)	РЗФ	ритуальні зачинні формули
РОМУ ⁺	електронна база даних «Реєстр обрядових мелодій українців та сусідніх етносів» (Excel)	ПСТС	переритмізація семантично тотожних силабогруп
РИТМООРГАНІЗАЦІЯ		МФК	мобільна формула-композиція
ПФ	первинна ритмовіршова фігура	ДОП	дублювання останньої побудови
РФ	ритмічна формула	ДМС	дублювання малих силабогруп
V або V*	силабічна формула вірша, астериском (*) відзначено моделі спондеїчних ритмотипів, що мають звільнене віршування	Кт	зачин-катен
		ІЄРАРХІЯ ПІСЕННИХ ТИПІВ ТА ЇХ ОБ'ЄДНАНЬ	
R ^m	ритмічна форма строфи	РТ, МТ	ритмічний тип, мелотип
АРД	алгоритм ритмосилабічного дроблення	ТГ	типологічна група
АЧ	алгоритм чергування	ТС	типологічна сім'я
		ТМС	типологічна макросім'я

Півтора десятиліття тому я виступила з пропозицією спільного розгляду *українських* та *білоруських* весільних мелодій¹ з точки зору їх **ритмоструктурної типології** (Клименко, 2004). Було введено поняття *українсько-білоруського ранньотрадиційного меломасиву* (скорочено – *УБ-ареал*). З часу публікації виконана велика робота з опису та картографування весільних мелоформ – переважно у межах регіональних досліджень². Ба-

гатий фонд матеріалів дозволив вийти на новий рівень – макроареалогічний. Виготовлення карт з ареалами міжетнічного масштабу, поширене й на мелодії *календарного циклу* (частина карт опублікована (Клименко, 2017 та ін.), інша частина готується до друку в атласі «Обрядові мелодії українців» – ОМУ), привело до необхідності залучати до подібних досліджень ще й *польські* та *литовські* пісні, що мають споріднені морфологічні основи.

Загальний макропростір отримав назву «Слов'яно-балтський ранньотрадиційний меломасив» (СБРМ), яку застосовую у своїх останніх роботах. **Ядерна частина** СБРМ включає українську етнічну територію (УЕТ) у межах її давнього заселення (північно-західний сегмент УЕТ, обмежений з півдня приблизно на широті Кропивницького та р. Орелі), білоруську етнічну територію (БЕТ, у тому числі давні терени, нині адміністративно підпорядковані Росії: прилеглі райони Псков-

¹ Береться до уваги лише *ядерний репертуар* – питомі твори традиційної мелостилістики, пов'язані з виконанням найважливіших ритуалів. Не розглядаються весільні приспівки, а також пісні-новотвори, асимільовані весільними традиціями за останні півтора століття.

² Систематика пройшла апробацію у моїх дослідженнях (Клименко, 2007, 2010, 2011а, б, 2012а, б, 2013, 2016, 2018) та в численних розвідках авторів киевського осередку (О. Гончаренко, І. Данилейко, Є. Єфремова (та дипломних роботах, виконаних під його керівництвом), Т. Зачікевіч, Г. Коропніченко, Г. Пшенічкіної, М. Скаженік, О. Терещенка та ін.).

ської, Смоленської областей, майже всю Брянську область, за винятком східних районів), східно-польський сегмент (правобережжя Вісли у верхній і середній течіях) та литовську Дзукію.

Станом на 2019 рік в електронній базі «Реєстр обрядових мелодій українців та сусідніх етносів» (РОМУ⁺) зафіксовано бл. 27 460 весільних мелодій (відомості з архівів, звукових і нотних публікацій, документальних карт, що представляють вищеназвані терени). Українські матеріали у базі складають бл. 80% (21 430 од.).

Дослідженням установлено, що цикл традиційних весільних пісень СБРМ укладається в **алгоритмічну систему** мелоформ, пов'язаних струнками закономірностями ритмосилабічної будови. Типи форм мають чітку **ареальну дистрибуцію** у слов'яно-балтському просторі – вона представлена у 17 картосхемах (с. 29–48). Список базових весільних ритмоформул (Клименко, 2004) доповнений та уточнений (див. табл. 1 на стор. 11), частково змінена супровідна термінологія.

На теренах УБ-ареалу виявлено близько шести десятків весільних мелоформ, виокремлених на перехресті типу *ритмосилабічної формули* й *типу композиції*, залежної від *мелотематичної форми*. *Ладоінтонаційний аспект* вивчення є, як відомо, автономним аналітичним процесом, який перетинається з ритмосилабічним аналізом лише в окремих позиціях. У цій статті він не обговорюється (окрім коментарів до трьох карт).

3-поміж вивчених весільних композицій є такі, що сформували статистично потужні та географічно об'ємні меломасиви – називаю їх **макротипами, макрогрупами, макросім'ями** (залежно від масштабності явища та внутрішньої ієрархії в групі). Частина з них поліетнічні. **Мета** цієї публікації – представити найпотужніші групи весільних ритмоформ, знайдених в СБРМ, у вигляді **серії картосхем з мелоареалами** та коротких коментарів до них. Географічні дослідження феноменів традиційної культури є **актуальними** як тепер, так і в ближчі 10-ліття, допоки не буде здійснений повний опис ареалів. **Інноваціями** презентованих у цій статті підходів є принцип макроогляду ареалів, не обмежений етнічними (мовними) кордонами, статистична потужність джерел (сотні або тисячі зразків певного виду), застосування системної мелотипології у поліетнічному просторі. Поглиблені коментарі до кожної макрогрупи, представленої на картах, готуються у форматі монографічного дослідження весільних мелоформ СБРМ.

Спочатку (1) охарактеризую сучасні засади весільної мелотипології та критерії формування типологічних груп (ТГ). За цими критеріями узагальнено результати монографічних досліджень та кар-

тографування найкрупніших ТГ (2). Наприкінці окреслю виявлені макроареологічні тенденції слов'яно-балтського весільного масиву (3).

1. ЗАСАДИ ВЕСІЛЬНОЇ МЕЛОТИПОЛОГІЇ

Сукупність весільних ритмоформ СБРМ демонструє системні зв'язки на кількох рівнях:

(а) *первинних ритмовіршових фігур* (ПФ) – «будівельного матеріалу», з якого складаються

(б) *ритмоформули* (РФ) – малюнки в обсязі віршового рядка (табл. 1), які, повторюючись за певною схемою, утворюють

(в) *композиційні одиниці* (табл. 2 на с. 12), що містять сумарну характеристику типового наспіву – пісенного ритмічного типу (РТ).

1.1. Первинні ритмофігури

Весільний масив СБРМ будується на основі близько двох десятків первинних ритмічних фігур. Більшість з них утворюють **пари паралельних форм**, які належать до одного з двох видів ритмоорганізації (за способом групування силабохрон): двомірного (спондеїчного) і тримірного (ямбічного), та відповідають певним **метричним еталонам**. Для групи спондеїв це 4-дольний, 6-дольний та 8-дольний (похідний) еталони. Для ямбічної групи це 6-мірний, 9-мірний та 12-мірний (похідний) еталони. Фігури, що відповідають цим параметрам, назвемо «класичними». У весільному циклі широко задіяні 10 таких фігур: п'ять малюнків **спондеїчного** типу – 4-дольна та 6-дольна **першомоделі** (♩₄, ♩₆) та фігури, отримані з них стягненням (♩₃, ♩₅) і ферматуванням (♩₆), та п'ять їх **ямбічних відповідників** (♩₄, ♩₆, ♩₃, ♩₅, ♩₆).

До них примикає пара формул хорейного походження: антиспаст ♩₄ (див. нижче) та похідний від нього 5-складник ♩₅. Останній набув широкого вжитку у весільному масиві, влився до макроареальної весільної системи (карта 8), тому зараховую його до основної групи. Фігура ♩₄ несамостійна, вона лише спорадично підмінює 5-складник.

3-поміж первинних фігур розрізняю великі (6–7-складові) малюнки та малі (3–4-складові) й середні (4–5-складові). Вони по-різному використовуються виконавцями при компонуванні формул (див. 1.3) та композицій (див. 1.4).

Класичний набір доповнюють шість рідко вживаних специфічних фігур (♩₃ – | ♩ ♩ |, ♩₄ – | ♩ ♩ ♩ |, ♩₄ – | ♩ ♩ ♩ ♩ |, ♩₆ – | ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ |, ♩₆ – | ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ |, ♩₅ – | ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ |), які або виступають в окраїнних традиціях СБРМ, або «спеціалізовані» за певними РТ, де грають допоміжну роль (до табл. 1 не включені).

Особлива група 6-складників, поширених у західному, польсько-українському сегменті СБРМ (також відомі литовцям) є «позасистемною». Її

складають твори зі **сталю віршовою основою** V66 (іноді ще й з характерним інтонаційним контуром), але **нестійким** (в ареалогічному плані) **ритмомалюнком**. Чотири види фігур є чіткими (карта 3, легенда ③), інші мають рубатний вид з розмитими обрисами. Вони не входять до основного реєстру спондеїв / ямбів, а також *не підлягають дії алгоритму дроблення*, який об'єднує весь СБРМ (див. 1.2). Сумарно ця група протистоїть іншим масивам 6-складових форм (з 6-дольною або ямбічною основами, карта 3).

1.2. Варіювання ритмомоделей

1.2.1. Алгоритм ритмосилабічного дроблення (АРД). 11 ритмомоделей основної групи та 2 фігури з локальної підгрупи ($\downarrow 4$, $\downarrow 5$) піддаються дії ритмосилабічного дроблення зі збереженням музичного часу формул. По вивченні великих масивів українських і білоруських весільних наспівів прийом набув статусу алгоритму, що діє переважно у східній частині СБРМ (Клименко, Гончаренко, 1996).

Інтенсивне дроблення властиве простим формулам – цілісним 6-дольним (в усіх типах компонування), а також дводільним у формах $\langle \downarrow 55^2 \rangle$, $\langle \downarrow 53^2 \rangle$ і $\langle \downarrow T53 \rangle$, $\langle \downarrow 43^2 \rangle$. Складніші формули демонструють мінімальне орнаментальне розщеплення.

Специфіка дії АРД у спондеїчній групі полягає у створенні низки похідних (вторинних) форм та їх географічно визначеній закріпленості (Клименко, 2011a, карта A2). Північ СБРМ (Білоруське Поозер'я) демонструє здебільшого первинні ритми з орнаментальним розщепленням. Полісся (переважно Прип'ятське, частково – Деснянське) є зоною активного дроблення у довільному режимі: у місцевих пісенних зразках похідні фігури сусідять з модельними. На південній межі Полісся (Волинь, Поділля) дроблення стабілізується, фіксуючи похідні форми на базі схем $\langle \downarrow 6^3 \rangle$ і $\langle \downarrow 53^2 \rangle$ з новоутвореними внутрішніми цезурами – $\langle \downarrow T6 \rangle = V\{44_5\}$ і $\langle \downarrow T53 \rangle = V\{43_4\}3_{4,5}$. «Просуваючись» за картою на південь, спостерігаємо розщеплення строфічних версій цих моделей до максимально можливого рівня та перехід на новий щабель – понаднормативного дроблення, розщеплення новоутворених конструкцій (Наддніпрянина, частково – Подесення). Повний полістадіальний цикл розщеплень на прикладі названих макросімей показаний на картах 3, 7.

Дія АРД у **формулах весільних ямбів** обмежена спорадично-варіантною реалізацією першої ямбічної фігури: її довга силабохрона час від часу розщеплюється на дві вісімки. Цей прийом названо **чергуванням**. Він особливо характерний для Білорусі та Полісся (у тому числі Подесення) (Климен-

ко, 2011a, карта A2). Чергування властиве тільки гетероритмічним формулам³ $\langle \downarrow 5_4 7^2 \rangle$ (карта 10), $\langle \downarrow 5_4 5_4 3^2 \rangle$ (в усьому її ареалі, карта 12), $\langle \downarrow 5_4 5_4 7^2 \rangle$ (в окремих зонах, карта 14), $\langle \downarrow 5_4 3^2; 5_4 5_4 7^2 \rangle$ (карта 15), а також тираді $\langle \downarrow T7_6 \rangle$ (карта 4) в усьому її ареалі.

У Центральній Україні (по обидва боки Дніпра) процес варіювання ямбів майже припиняється (за винятком $\langle \downarrow T7_6 \rangle$): формули набувають сталого розщепленого виду: $\langle \downarrow 57^2 \rangle$, $\langle \downarrow 557^2 \rangle$ тощо. Цим обумовлений вибір цифрових кодів $\langle \downarrow 5 \rangle$ замість $\langle \downarrow 4_5 \rangle$ та $\langle \downarrow 7 \rangle$ замість $\langle \downarrow 6_7 \rangle$ для узагальненого позначення фігур, типових для всього СБРМ. Необхідні регіональні уточнення додаються у вигляді нижніх індексів або ж окремої силабічної формули, де цифри в дужках або в підрядковій позиції вказують на амплітуду коливань у силабогрупах. Оскільки інтенсивність чергування має географічну специфіку, можна говорити також про **алгоритм чергування (АЧ)**. Спільна риса спондеїчних і ямбічних формул – **нарощування силабічного обсягу у напрямку з півночі СБРМ на південь**.

1.2.2. Прийом додавання силабохрон (ПДС). У західному пасмі СБРМ дроблення поширене локально, воно малоактивне, натомість помітного значення набуває **додавання силабохрон** з нарощуванням музичного часу (Клименко, 2012б). Прийом відкритий Б. Луканюком і названий «*трансформацією*» (Луканюк, 2016, с. 184). Значний його вплив на формотворення помічений у двох регіонах:

(а) у кількох субзонах Галичини – переважно в масивах $\langle \downarrow 557^2 \rangle$ (карта 14) і $\langle \downarrow 7^3 \rangle$ (карта 5);

(б) на заході та півночі БЕТ – переважно у масиві $\langle \downarrow 53^2 \rangle$ (карта 7).

1.2.3. У північнобілорусько-литовському сегменті практикується **нетипова заміна 5-складника** $\downarrow \downarrow \downarrow \downarrow \downarrow$ на «вальсовий» $\downarrow \downarrow \downarrow \downarrow \downarrow$ у формулах $\langle \downarrow 5553 \rangle$ та $\langle \downarrow 5557 \rangle$. Зрідка на заміну ритму $\downarrow 5$ приходять його прототип – антиспаст $\downarrow 4$: $\langle \downarrow 5_4 5_4 3 \rangle$.

1.3. Способи компонування ритмоформул

Весільні ритмоформули (моделі та їх варіанти) укладені у табл. 1 у два стовпчики за видом ритмоорганізації (дво- й тримірні). Горизонтальні зони таблиці групують формули за способами конструювання: одноцільні (суцільні); комбіновані (ізоритмічні дводільні, тридільні); гетероритмічні. Пари форм одного рядка таблиці є **паралельними виразами тієї самої конструктивної ідеї**.

³ Моноритмічна строфа $\langle \downarrow 55^2 \rangle$ не має жодного зразка, де проявив би себе вихідний 4-складник-антиспаст.

Таблиця 2. Весільні строфічні форми. Класична група («РФ²», «РФ³»)

силабічна модель	код ритмомоделі і семантична форма (через слеш (/) показані варіанти, в дужках – менш уживані версії, у подвійних дужках – рідкісні випадки)	етноси: Укранці Білоруси Поляки Литовці Росіяни	величина ареалу	ядро ареалу	число фіксацій	% № карти
Спільний фонд класичних строф (одиниць запису):					13800	
Дворядкова строфа				Разом:	9170	65%
Дводільні (2-елементні) базові формули				всього	5430	39%
V*34	↓34 ² =аб;вг. / аб;аб. / (аб;рс) / (ра;са)	УБР	макроареал	Білорусь східна, Полісся	357	7
	↓34 ² =аб;вг. / аб;аб.	УБР	макроареал	Білорусь західна	112	
V*35 ₆	↓35 ² = аб;вг. / (аб;аб).	УБ	локальні осередки	Берестейщина	15	–
	↓35 ² =аб;аб.	У		точкові фіксації	7	–
	↓36 ² =аб;вг.	УБ		Берестейщина	7	–
V*43	↓43 ² =аб;вг. (вар. з ДМС: «↓4:3:43)	УБПЛ(Р)	регіон. ареал	Білорусь зах. (Поніманья), р. Вепр	180	13
V*44	↓44 ² =аб;вг. / (аб;аб).	У(Б)ПЛ	лок. осередки	точкові фіксації	31	–
V*53	всього				3630	26%
	↓53 ² =аб;вг. ((аб;рб))	УБР(П)	макроареал	схід + центр СБРМ	3150	8
	↓53 ² (різні ритми) аб;вг./ (аб;аб) / ((аб;рб))	УБ	макроареал	Прикарпаття, захід БЕТ, Поозер'я	500	
	↓54 ² =аб;вг. / аб;аб.	УБ	регіон. ареал	Зах Берестейщина, Підляшшя	135	
V*55	всього				1040	9
	↓55 ² =аб;вг. / аб;аб. / ((аб;рб))	УБР	макроареал	Десна, Полісся, Верх. Подніпров'я	485	
	↓55 ² =аб;вг. / аб;аб.	УБЛ	макроареал	Полісся зах., Білорусь зах., Дзукія	495	
	↓55 ² =аб;вг. / аб;аб.	УБЛ	лок. осередки	Білорусь зах.	45	
	↓55 ² =аб;вг. / аб;аб.	Б	регіон. ареал	Російське пограниччя	13	
V*46 / V57	↓57 ² =аб;вг. / аб;аб. / ((ра;рб)).	УЛ	макроареал	Поділля центр. і схід., Волинь, Полісся зах., Дзукія	185	10
	↓46 ² =аб;вг. / (аб;аб).	Л	лок. осередки	Литва	5	
V66	всього				400	3
	↓66 ² =аб;вг / аб;аб / аб;рб. (+дзерк.вар.)	УП	регіон. ареал	Надбужжя, Польща	125+7	
	V66 ² =аб;вг. Неалгоритмічні ритми (див. с. 9)	П(Б)(У)	макроареал	Польща, Галичина, Литва	270	
Тридільні (3-елементні) базові формули				всього	3740	27%
V*334	↓334 ² =абв;абв.	Б	регіон. ареал	Північний схід БЕТ	290	11
V*335	↓335 ² =абв;абв. Сегментований ритм (ПСТС)	Б	регіон. ареал	Північний схід БЕТ	110	11
V*433	↓433 ² =абб;вгг.	БР(П)(Л)	локальні осередки	БЕТ, Литва	25	11
V433	↓433 ² =абв;где. / абб;рбб. / (абв;рвв/рсв).			Рос. пограниччя БЕТ, Вороніж		
V*443	↓443 ² =абв;где. / (абв;рр'в) / (абв;рсв)	УБПР	макроареал	Полісся, схід БЕТ, Рос. пограниччя	450	11
	↓553 ² =абв;где. / (абв;абв) / (+ДОП)	УБ	макроареал	Зах. сегмент СБРМ	1200	12
V*446	↓446 ² =абв;где. / (абв;рр'в) / (абв;рсв)	УБР	макроареал	Полісся, схід БЕТ, Рос. пограниччя	250	13
	↓557 ² =абв;где. / (абв;абв), вар.: ↓КТ7;557=ε;εжз.	УБПЛ(Р)	макроареал	Майже весь СБРМ з великими внутр. лакунами. у т. ч.	1245 13	14
Одноцільні (суцільні) базові формули						
V6 ₆₋₁₀	↓6 ² =АБ. (редукція форми ↓6 ³)	УБ	–	точково в ареалі ↓6 ³	45	3
V6 ₇	↓7 ² =АБ. (редукція ↓7 ³ або лок. тип)	УБПЛ(Р)	–	точково в західному сегменті	39	5
Трирядкова строфа				Разом:	4810	35%
V6 ₆₋₁₀	↓6 ³ =ААБ. (+ редукції ↓6 ²) вар. з Кт 4;66.=б;БВ.	УБ	макроареал	Схід і центр УЕТ+БЕТ у т. ч.	3035 80	3
	V6 ₆₋₁₀	↓6 ³⁽⁴⁾ =ААБ. (комбінації з 6, 6̄ і 6̄).	Р	регіон. ареал	Рос. пограниччя БЕТ, півд.-рос.	
V6 ₇	↓7 ³ =ААБ. (↓7 ⁴ – мікстова форма)	УП	макроареал	Сх. Польща+Правобер. Україна	1670	5

Великі ритмофігури, що дорівнюють масштабам мелорядка – $\langle \downarrow 6 \rangle$, $\langle \downarrow \underline{6} \rangle$, $\langle \downarrow 6_7 \rangle$, $\langle \downarrow 7 \rangle$ і $\langle \downarrow \underline{7} \rangle$ (та їх різновиди й похідні форми) – активно задіяні у весільних мелодіях *українців* (у *білорусів* – тільки 6-дольна група). Завдяки довжині та здатності продукувати розширені варіанти ці фігури частіше виступають як **самостійні суцільні синтаксичні одиниці**, придатні до komponування строфічних і тирадних форм (див. 1.4).

Малі й середні ПФ komponуються у **сталі формули** кількома способами.

Подвоєння. 4–6-складники створюють ізометричні формули шляхом простого **подвоєння фігури**: спочатку утворюються рядки $\langle aa \rangle$ з цезурою посередині, які komponуються у 2-рядкові моноритмічні строфи $\langle \downarrow 44^2 \rangle$, $\langle \downarrow 66^2 \rangle$, $\langle \downarrow 66^2 \rangle$ (карта 3), $\langle \downarrow 55^2 \rangle$ та $\langle \downarrow 55^2 \rangle$ (карта 9).

Комбінаторні формули. ПФ двомірного типу комбінуються у низку **дводільних** (двоелементних), **тридільних** (триелементних) та **багатоелементних** формул. Дво- й тридільні формули **складені тільки з двох видів фігур**, одна з яких у тридільних формулах повторюється. Більшість формул завершується довгими силабохронами: $\langle \downarrow 43 \rangle$, $\langle \downarrow 53 \rangle$, $\langle \downarrow 443 \rangle$, $\langle \downarrow 433 \rangle$, $\langle \downarrow 433 \rangle$, $\langle \downarrow 446 \rangle$. Білоруси і поліщуки практикують кілька ритмічно **розімкнених комбінацій**. Най-більший ареал має формула $\langle \downarrow 34 \rangle$ (карта 5), менш поширений північнобілоруський тип $\langle \downarrow 334 \rangle$ (карта 11). Рідкісні форми $\langle \downarrow 35 \rangle$, $\langle \downarrow 36 \rangle$ зустрічаються на Берестейщині (не картографовані).

Формули-ямби «віддзеркалюють» значну частину формул-спондеїв, однак не всі. Поширення набули $\langle \downarrow 34 \rangle$, група V53 ($\langle \downarrow 53 \rangle$ / $\langle \downarrow \underline{53} \rangle$ / $\langle \downarrow \underline{53} \rangle$), $\langle \downarrow 5_4 5_4 3 \rangle$, $\langle \downarrow 335_4 \rangle$, $\langle \downarrow 5_4 5_4 7_6 \rangle$. Спондеїчний відповідник формули $\langle \downarrow 5_4 7_6 \rangle$ знаходиться за межами весільного жанру (*троїцько-кустові* мелодії Пінщини з моделлю $\langle \downarrow 46 \rangle$). Не знайдено пари до строфи $\langle \downarrow 54 \rangle$ (карта 11) – це додатково підкреслює її особливе, неалгоритмічне походження.

Контамінації. Окрему групу складають **багатоелементні формули**, у яких використано понад два види фігур – частіше 3, як виняток – 4. Певні складні комбінації ПФ стабілізувалися і стали еталоном строфи, за якою відтворюється весь поетичний текст пісні. Такі контаміновані формули є водночас композиціями, їх визначено як **«гетероритмічні формули-строфи»** (ГФС) (див. 2.8).

1.4. Типи весільних мелокомпозицій

Весільна меліка на просторі СБРМ демонструє два головні принципи komponування:

А – **строфічний** (поділ поетичного тексту на рівномірні частини повторами музичного періоду),

Б – **тирадний** (весь поетичний текст укладається в один музичний період «розтяжимої» форми).

Строфічний принцип використовують всі етноси СБРМ, його частка у спільній базі весільних мелодій становить 65% (17750 з 27460 од.).

Тирадний принцип масово поширений тільки в *українців* (карти 2, 4, 7, 16). Він розповсюдився й на прилеглі місцевості білоруськомовного Полісся та був занесений українськими переселенцями у сусідні східні регіони (наприклад, у Подоння), де його перейняло російськомовне населення. Кількість записів весільних тирад у РОМУ⁺ – 9650 од. (35%). Перерахунок строф і тирад у межах українського фонду дає інші пропорції – 55% строф проти бл. 45% тирад.

Типи komponування мають зв'язок з видами ритмоформул. **Великі суцільні формули** демонструють шерег композиційних можливостей: однорядкових форм ($\langle \downarrow 6^1 \rangle$ із зачином-катеном), дворядкових ($\langle \downarrow 6^2 \rangle$, $\langle \downarrow 7^2 \rangle$), трирядкових ($\langle \downarrow 6^3 \rangle$, $\langle \downarrow 7^3 \rangle$) строф, 4-рядкових строфічних і мікстових композицій, а також багаторядкових композицій-тирад ($\langle \downarrow 6^6 \rangle$, $\langle \downarrow 7^6 \rangle$, $\langle \downarrow 7^6 \rangle$, $\langle \downarrow 7^6 \rangle$). З довгих формул утворюються також рідкісні для весільного циклу композиції типу «пара періодичностей»: $\langle \text{ПП} \downarrow 6; 6 \rangle$ і $\langle \text{ПП} \downarrow 7; 7 \rangle$.

Комбіновані формули komponуються переважно в ізометричні дворядкові строфи. Різноманітними є лиш композиції, утворені на базі моделі $\langle \downarrow 53 \rangle$ і пари $\langle \downarrow 446 \rangle$ / $\langle \downarrow 557 \rangle$ (див. 2.3, 2.4).

Строфічний принцип використовує кілька основних способів побудови. Назву їх у послідовності від найзатребуваніших до локальних.

а) Більшість мелодій (9170 од.) укладається у **дворядкові строфи** ізометричної будови шляхом простого повтору 2–3-дільних формул ($\text{RF}^2 = \text{R}^m \text{A}; \text{A}$) за респонсорною інтонаційною схемою $\langle \text{A}; \text{B} \rangle$ (питання–відповідь). Варіанти семантичної форми – зі змінним ($\langle \text{VA}; \text{B} \rangle$: $\langle \text{аб}; \text{вг} \rangle$ чи $\langle \text{абв}; \text{где} \rangle$) або повторним ($\langle \text{VA}; \text{A} \rangle$: $\langle \text{аб}; \text{аб} \rangle$ чи $\langle \text{абв}; \text{абв} \rangle$) текстом вірша⁴. Зрідка застосовується рефрен: $\langle \text{аб}; \text{рб} \rangle$, $\langle \text{абв}; \text{рsv} \rangle$, $\langle \text{абр}; \text{vгс} \rangle$ тощо.

б) На другому місці (4810 од.) – **трирядкові строфи** на основі простого або варіантного повтору одноцільних 6–7-складових формул

⁴ Схильність виконавців різних регіонів до використання одного з двох принципів семантичної побудови ще не досліджувалася. Про важливість питання свідчать такі попередньо виведені пропорції: бл. 85% дворядкових творів слідує принципу $\langle \text{A}; \text{B} \rangle$, бл. 15% – принципу $\langle \text{A}; \text{A} \rangle$. *Українцям* більш властива змінна форма, *білорусам* Поозер'я, *литовцям* – повторна. Часом це залежить від *традиції певного локусу*, часом – від *певного мелотипу*. Наприклад, на Берестейщині більшість типів ($\langle \downarrow 34^2 \rangle$, $\langle \downarrow 53^2 \rangle$, $\langle \downarrow 553^2 \rangle$, $\langle \downarrow 55^2 \rangle$, $\langle \downarrow 557^2 \rangle$) дотримується форми вірша $\langle \text{A}; \text{A} \rangle$.

($\langle R\Phi^3 = R^m AAA \rangle$). Семантична форма $\langle VAA \rangle$ здебільшого поєднується з мелоформою $\langle AVV \rangle$.

в) **Чотирирядкові строфи** на основі довгих ПФ – 6-складників, 7-складників (у т.ч. $\langle V*34^4 \rangle$) – поширені мало (всього бл. 500 од.). Це семантичні схеми $\langle VAB; AB \rangle$ або $\langle VAB; BG \rangle$, ритмізовані 4-кратним повтором (прямим або варіантним) основної фігури $\langle R^m AA'; AA' \rangle$. Заслужують на увагу ті, що утворюють регіональні типологічні групи (покутську $\langle \downarrow 7.66^2 \rangle$ та волинську $\langle \downarrow 66^2 \rangle$, карта 3), або регіональні різновиди у межах макромасиву (позерський тип $\langle V34^4 = (34^2)^2 \rangle$ (карта 6)).

Деякі формально 4-рядкові строфи насправді є продуктом контамінацій: це східнобілоруська мікстова композиція $\langle \text{тирада-строфа} \rangle \langle \downarrow TC6 \rangle$ (карта 2) (Клименко, 2013, с. 97–99), галицька мікстова композиція $\langle \downarrow TC7^4 \rangle$ (карта 5) (Шубравська, Бучель (Ред.), 1982, №№ 214, 273) та ін.

Строфічні композиції часом використовують додаткові прийоми розширення форми на її початку або в кінці. Найвідоміші з них:

– **зачини-катени**, які використовують останню силабогрупу попереднього вірша (картографування показує їх популярність у Прип'ятсько-Деснянському макроареалі – карти 3, 8, 14);

– прийом **дублювання останньої побудови** (ДОП) – великої фігури або мелорядка, пов'язаний із західноукраїнським ареалом (300 од.),

– **дублювання малих силабогруп** (ДМС), у весіллі рідкісний (Поніманья, формула $\langle \downarrow 4|:3|:43 \rangle$, (Варфаламеева, 1998, №№ 95–98); карта 13).

г) Близько 3,3% мелодій (890 од.) мають форму **однорядкових конструкцій**, та це не просто однократне проведення РФ – майже всіх їх вирізняють специфічні, відмітні риси: повтор останньої силабогрупи ($\langle \downarrow 44:6 \rangle$ та $\langle \downarrow 55:7 \rangle$), редукція 2-рядкових строф (відкидання рядка або заміна його катеном), рідкісна тридільна конструкція ($\langle \downarrow 555 \rangle$) та ін. Це свідчить про те, що однорядкові форми весільному циклу невластиві, вони похідні від строфічних. Примітні масиви однорядкових композицій з ареальними характеристиками утворюються тільки в межах типологічних груп $V_{4,5,6,7}$, V_{53} та $\langle \downarrow 433 \rangle$.

Оригінальними видами строфічного компонування є наступна низка мелоформ:

г) **гетероритмічна формула-строфа** (ГФС), що виступає у кількох видах (870 од., див. 2.8);

д) композиції, побудовані за принципом **переритмізації семантично тотожних силабогруп** (ПСТС) зі спеціальними формотворчими **рефренами** (360 од., див. 2.9), серед них строфи з **обрамленням** (бл. 30 од., локально на Пінщині);

е) композиція **$\langle \text{пара періодичностей} \rangle$** (бл. 80 од.): кілька регіональних мелотипів на маргінесі СБРМ. Ваги набула тільки формула $\langle \text{ПП} \downarrow 7; 7 \rangle$

(західний сегмент СБРМ). Твори з 6-складовою основою $\langle \text{ПП} \downarrow 6; 6 \rangle$ відомі на російському порубіжжі (карта 3);

е) структурно виокремлені **ритуальні зачинні формули** (РЗФ) – виключно в українських традиціях (бл. 350 од., див. 2.12).

Тирадний принцип компонування в ідеалі обіймає увесь текст музичною формою щонайменше з чотирьох мелорядків, які представляють мінімум три **функційних мелоблоки** – **хід** (меломодель В) і **кінцівку** з респонсорної пари $\langle \text{питання-відповідь} \rangle$ (меломоделі Г і Д), при цьому **ключовий мелоблок (хід) тиражується** (V^n) – повторюється з різними віршами від 2 до 8 разів (Клименко, 2013, с. 110). Поширена практика прикрашання форми **зачинним** мелорядком (А), але вона охоплює не всі види тирад.

Весільні тиради творять дві макрогрупи:

а) **строгі, класичні тиради** – композиції з ustalеними принципами будови, відшліфованими мелоформами; вони сформували ареали макрорегіонального масштабу та мають вагоме кількісне представництво (по 2–4 тис. зразків);

б) **некласичні, вільні тиради** – композиції з довільним чергуванням вибраних ритмофігур, контамінуванням різних принципів, що мають регіональне поширення й відносно мале число фіксацій (по 100–250 од.).

Класичну групу складають три види:

$\langle \downarrow T6 \rangle$ – тиради на 6-дольній основі (бл. 4530 од.);

$\langle \downarrow T7 \rangle$ – тиради з ямбічною 6/7-складовою основою (2860 од.);

$\langle \downarrow T53 \rangle$ та її ямбічний варіант $\langle \downarrow T53 \rangle$ – твори на базі форми $V*53$ (разом бл. 1780 од., з них ямбічних – 120 од.).

У тирадах $\langle \downarrow T6 \rangle$ і $\langle \downarrow T7 \rangle$ зачин (А) і кінцівка (Д) вирізняються пролонгацією двох останніх силабохрон. Пара заключних рядків (ГД) іноді теж тиражується (2–3 повтори). Перед кінцівкою часто практикуються **вставки** з одного–двох рядків, що мають **контрастний** або **варіантний інтонаційний контур**. Інший тип вставки – **ритмічно контрастна**: це пара чи більше коротких 4–5-складових фігур відповідного ритмічного виду.

Три види класичних тирад мають подібний **базовий мелоінтонаційний каркас**. Для пари паралельних композицій $\langle \downarrow T6 \rangle$ і $\langle \downarrow T7 \rangle$ він фактично спільний. **Інтонаційний контур, мелотематична форма** організовує 4–10-кратний повтор певної ритмоформули у цілісну структуру за допомогою функціонально спеціалізованих мелоблоків. Тиражування і вставки дозволяють тираді обійняти 10–13-рядковий текст. Старші джерела міс-

тять зразки довгих багаторядкових тирад. У сучасних записах домінують 4–5-рядкові сюжети, що нагадують приспівкові монострофи.

Вагомість інтонаційної складової обумовила картографування деяких видів тирад за ладозвукорядними ознаками (карти 2 і 7). Базова мелосхема розгортається у різних звукорядних масштабах. Ладова опозиція реалізується всередині основної частини композиції (хід+кінцівка). За обсягом звукоряду та стосунками опорних тонів розрізняються лади *терцієвого* або *кварттового* амбітусу з протистоянням опор $3 \leftrightarrow 1$ (♯Т6, ♯Т7, ♯Т53);

кварттового з опозицією $4 \leftrightarrow 1$ (♯Т6, ♯Т53);

квінтового з опозицією $4 \leftrightarrow 1$ (♯Т53);

квінтового з опозицією $5 \leftrightarrow 1$ (♯Т6) (домінантний мелотип), ♯Т7, ♯Т53);

квінтового ускладненого, *триопорної групи* (♯Т6, ♯Т7, ♯Т53), зрідка – оліготонні зразки з опорою на 2 шаблі;

секундового амбітусу (♯Т6, дуже рідко).

Ці ладові різновиди здебільшого мають виразно окреслені ареали – або спільні для всіх видів тирад (терцієві та терцієво-кварткові, зосереджені на Прип'ятському й Деснянському Поліссі), або індивідуальні для кожного виду.

Некласичні (вільні) тиради. Велика група творів (загалом бл. 1200 од.) демонструє принципи тирадного тиражування, але не має струнких кристалічних ознак. Серед них є форми, що набули *відносно сталих обрисів*, і такі, що *вільно комбінують* відібрані ритмоелементи, не закріплюючи їх у формульні послідовності. Вирізняються три підгрупи (карта 15):

– твори на 4-дольній основі (за участі фігур ♯3 і ♯3̄, з «домішкою» фігури ♯6) *наддніпрянського ареалу* – умовний код ♯Т4;

– поліблокові композиції *українсько-польського пограниччя* на 4-дольній основі – код ПБК4;

– твори, що використовують 5- і 7-складові групи, *галицько-подільського ареалу* – код ♯Т5;7).

1.5. Типологічні групи: засади об'єднання

Групи весільних ритмокомпозицій (певна ритмоформула у певній компоновці) об'єднуються у типологічні групи / сім'ї (ТГ/ТС). Критерієм об'єднання можуть слугувати:

– спільна *силабічна модель*, що ритмізується у різних видах малюнків (сім'я V53, сім'я V55, сім'я V66, сім'я V446 / 557 тощо: кожна у двомірній і тримірній версіях з можливими різновидами в межах ритмічної підгрупи);

– спільна *ритмосилабічна модель* (шестидольник, ямбічний шести-семискладник тощо) або група моделей одного типу (наприклад, група комбінованих спондеїв),

– спільна *композиція* (сім'я тирад, сім'я складних комбінованих структур (ГФС) тощо).

Найбільші типологічні сім'ї завдяки різноманітним видам компонування творів, а також широким можливостям внутрішніх модифікацій утворили формули ♯6, ♯7, ♯V53 і ♯V446 / 557 (табл. 3). Масштаби ареалів, статистика записів та внутрішньо-сімейна ієрархія витребували для цих масивів визначення «типологічна макросім'я» (ТМС).

Інші види ритмоформул «зосередилися» на певному виді компонування. Більшість формул, що мають паралельні ритмічні прочитання, об'єднуються у строфічні форми з переважанням 2-рядковості (табл. 4). Відхилення від стандарту рідкісні. Окремішність формотворення виявляють група гетероритмічних формул-строф (ГФС), вільні тиради, група з переритмізацією (ПТС), мала група обрамленої форми (табл. 5).

Кожне з цих явищ заслуговує на всебічне монографічне дослідження за єдиним планом. Окремі групи описані в моїх статтях, де проілюстровані значним числом нотацій та аудіозаписів. Тут дамо оглядову характеристику кількох географічно наймасштабніших явищ весільної мелотипології з метою показати їх типологічну системність та складну картину їх просторової дистрибуції.

й деснян

Таблиця 3. Весільні макросім'ї. Статистика

макросім'я	тиради		строфи							Разом
	нормативні	мікстові форми ТС=РФ ⁴	РФ ²	РФ ² з референном (нечисленні), семант. форма:	РФ ³	РФ ⁴	РФ ¹ РФ ^{1.5} РФ ^{2.5} (катени)	РФ ¹ ДОП	РФ ⁴ = ПП	
модельна основа ♯6	4530	310	30	–	3060	210	50	–	10	8200
модельна основа ♯6 / 7	2860	62	40	–	1760	–	2	–	70	4770
V53	♯*53	1680	–	2970	аб;рб	–	210	–	–	4860
	♯53 (усі різновиди)	120	–	510	аб;рб	–	–	–	–	630
V4 ₅ 4 ₅ 6 ₇	♯*446	–	280	A;P / абв;ррб	–	–	–	55	–	335
	♯557	–	1265	A;P	–	–	205	390	–	1860

Таблиця 4. Строфічні групи. Статистика

типологічна група		РФ ²	РФ ⁴	РФ ¹	РФ ^{1,5}	РФ ¹
		кількість одиниць			Катени	ДОР
V34	♩ <u>34</u>	357	204	1	–	–
	♩ <u>34</u>	112		–	–	–
♩ <u>43</u>	♩ <u>43</u>	150	–	–	–	26*
♩ <u>44</u>	♩ <u>44</u>	30	–	–	–	–
V55	♩ <u>55</u>	500	–	10	–	–
	♩ <u>55</u>	10	–	–	–	–
	♩ <u>55</u>	500	–	15**	–	–
	♩ <u>55</u> , інші	50	–	–	–	–
V4 ₅ 4 ₅ 3	♩ <u>443</u>	450	–	–	4	–
	♩ <u>553</u>	1200	–	–	3	–
V433	♩ <u>433</u>	20	–	27	–	–
	♩ <u>433</u> ² просо	20	–	2	–	82***
♩ <u>334</u>	♩ <u>334</u>	290	–	–	–	–
♩ <u>335</u>	♩ <u>335</u>	110	–	–	спецформи	
♩ <u>54</u>	♩ <u>54</u>	135	–	–	–	–
♩ <u>57</u>	♩ <u>57</u>	200	–	–	–	–
V66	різні ритми	400	–	–	–	–

2. ВЕСІЛЬНІ МАКРОАРЕАЛИ

Ареали укладені переважно на підставі звукозаписів або нотацій, проаналізованих мною й зареєстрованих в РОМУ⁺. Частина збирачів надали *препаровану мелотипологічну інформацію*, яка безпосередньо мною не вивчалась – їх прізвиська зазначені у легендах карт.

2.1. Макросім'я з 6-дольною основою

«ТМС ♩6» – одна з найбільш презентативних на просторі СБРМ (сумарна кількість фіксацій всіх видів форм – бл. 8200 од.). Композиційно 6-дольні фігури оформлені в 2-, 3 і 4-рядкові строфи, та утворюють масив тирад (Клименко, 2013).

Строфічна група. 3-поміж строфічних форм (карта 3) домінує *трирядкова* «♩6³» (3060 од.), її ареал охоплює басейни головних річок Дніпровського басейну (окрім Причорномор'я). Носії цієї моделі – *українці* та *білоруси*.

На Волині та в Західному Поліссі використовується строфа «♩6²»=«АВ²» – це самостійний регіональний тип (бл. 180 од.). Решта різновидів є локальними (Покуття, Смоленщина), або ж одиничними, точково розкиданими зразками.

У цілому строфічні типи 6-дольників суміщуються з більшою частиною макроареалу «♩53²» (карта 8): це майже вся Україна, крім західних областей, а також центр і схід БЕТ з острівними «вкрапленнями» у Поозер'ї. Строфи з «♩6» невідомі над Дніпром у його верхній течії. Західні ізомели «♩6³» і «♩53²» близькі у деяких частинах (зокрема, спостережено їх спільність у вододілі Німана й Прип'яті).

Таблиця 5. Специфічні групи. Статистика

типологічна група	форми	нормативна тиражування з катеном		
		нормативна	тиражування	з катеном
ГФС V*43 ² ;446	♩ <u>43²;446</u>	160	+	–
	♩ <u>53²;55⁽ⁿ⁾7</u>	640	+	–
ГФС моно- текстові або МФК(м)	♩ <u>43²;4ⁿ;66</u> <i>Болван</i>	–	30	–
	♩ <u>43²;66</u> <i>Піч на сохах</i>	–	30	–
Тиради вільні	♩ <u>T4</u>	–	285	–
	♩ <u>T5;7</u> <i>Подяки</i>	–	70	–
ПСТС+	♩ <u>44,р4</u> <i>Рано</i>	305	–	+
Рефрен	♩ <u>44,р4</u> <i>Душа</i>	10	–	–
Обрамлений тип	♩ <u>4;44;4</u>	30	–	–
	інші	10	–	–

* Композиція «♩4;3;43» (прийом ДМС)

** Композиція «V555¹»

*** Композиція «♩443;33»

У масиві «♩6³» відслідковується *триступеневий алгоритм дроблення*, спільний з РТ «♩53²» (на картах 3 і 8 переданий спеціальними значками).

На східних пограниччях БЕТ і УЕТ (*російські* традиції) побутують споріднені 3–4-рядкові строфічні форми (VAAБ; VAAББ та ін.), що відрізняються використанням 8-дольних видів 6-складників (♩♩♩♩♩♩♩ або ♩♩♩♩♩♩♩), а також 10-дольної фігури ♩♩♩♩♩♩♩♩♩. «Чистих» 6-дольників російські виконавці уникають.

За західною ізомелою 6-дольних строф з'являються пісні іншої стилістики зі сталою віршовою формою «V66²» і дуже різними (часто *рубатними*) ритмічними втіленнями. Вони об'єднують *східних поляків, галичан, литовців*. У цьому масиві мелодій (бл. 400 од.) не застосовується дроблення.

Тирада «♩T6» (понад 4500 од.) є *українським* продуктом, але має специфічне поширення у білорусів та асимільована *росіянами* Дону. За територією поширення (карта 2) тиради «♩T6» наближені до ареалу «♩T53» (карта 6), але займають ще й Деснянське Полісся, а також Прип'ятське Полісся (крім його західного сегменту). Одиничні зразки зафіксовані у білоруській частині Подніпров'я (Бихов, Горки, Мстислав). Тип «♩T6» активно мігрував на південь УЕТ з хвилями переселень останніх століть. *Дроблення* ритмомоделі – *довільне у всьому ареалі*. Домінує квінтова мажорна версія (центральна зона), для Полісся характерні терцієво-кварткові зразки. Інші мелодійні форми локальні.

Оригінальна, похідна від тиради мікстова 4-(3)-рядкова композиція («тирада-строфа» «♩ТС6⁴»,

310 од.) зайняла північний схід БЕТ. Вона частково зберігає типові інтонаційні мелоблоки класичної тиради (Клименко, 2013, с. 97–99, 109).

2.2. Макросім'я ямбічних 6/7-складників

Поширення творів ТМС $\downarrow 6/7$ показано на картах 4–5. Подібно до 6-дольної, ця макросім'я (бл. 5000 од.) також утворила два величезних масиви за типами компонування – строфічний 3-рядковий $\downarrow 7^3$ (бл. 1800 од.) і тирадний $\downarrow 7^7$ (бл. 3000 од.). Вихідний ямбічний 6-складник зберігся тільки в тирадах у вигляді *довільного чергування* 6-ти і 7-складових віршів.

Строфічна група. Трирядкова композиція (карта 5) зайняла *українсько-польські* території: простір від Вісли (у її верхній течії) до Дніпра нижче лінії Люблін–Київ. Форма має *домінантні позиції* в обрядових традиціях південного заходу СБРМ – карпатських (лемки, бойки, гуцули) і галицьких, охопивши там до 2/3 текстів весільного репертуару. На Поділлі, Волині вона паритетна з іншими весільними типами. На Поліссі виступає з одиничними сюжетами. Первісний 6-складник зустрівся менше ніж у 100 зразках (4%). Малочисленні двійчотирирядкові версії не є самостійними типами – це редукції або міксти.

Тирадний різновид $\downarrow 7^7$ є виключно *українським*. Його ареал розміщується в межах УЕТ (карта 4) з *повсюдним побутуванням* мелодій цього типу на Поділлі (тут він співіснує з 6-дольною тирадою $\downarrow 6$, створюючи численні контамінації), на Волині (зі щільним проникненням у західно-поліську частину включно до Підляшшя), а також самостійним анклавом у Середній Наддніпрянщині (Полтавщина). Для всієї території характерне чергування 6/7-складників. Зразкам з Полтавщини властиве наддроблення моделі до 8–10 складів.

Пара періодичностей. Малу групу з ямбічних 7-складників творить композиція «пара періодичностей» $\langle \text{ПП} \downarrow 7; 7 \rangle = \text{V} | : \text{A} : | : \text{B} : |$ – *нізніша за походженням*, пов'язана з танцювальною мелодією польського *оберка* (бл. 80 од.). Її знають *українці, поляки, білоруси, литовці*. Ця форма відоме не лише як весільна, вона *поліжанрова*, але у жодному з жанрів тип не творить щільного ареалу (карта знаходиться у розробці).

2.3. Макросім'я з основою V53

ТМС з базовим віршем V53 також поліетнічна. Великий обсяг записів (бл. 5500, з них бл. 3700 строфічних зразків і бл. 1800 тирадних) демонструє складну ієрархію різновидів. Сума та глибина морфологічних трансформацій весільних мелодій,

які «виросли» з першомоделі V53, ще на початках дослідження (1990-ті) показала, що об'єкт вимагає об'ємного визначення «макротипологічної сім'ї». Її ритмосилабічний устрій вивчений досить ґрунтовно (аналітичний нарис готується до друку). Актуальним залишається картографування цих творів за ладомелодичними параметрами (частково це зроблено на матеріалах тирад).

Строфічна група. Модель $\langle \text{V}^*53^2 \rangle$ широко використовується передусім *українцями й білорусами*, у *суміжних теренах* також *поляками й росіянами*. Сумарний ареал строфічних наспівів $\langle \text{V}53 \rangle$ (карта 8), реалізованих у тримірній і двомірній системах, майже такий, як і макроареал ТМС $\langle \text{V}557 \rangle$ (карта 14), лише його *західна границя* значно «зсунута» на схід (не включає Литву, а у Польщі не доходить до Вісли), зате *східна* дещо розширює ареал за рахунок прилеглих до СБРМ районів Орловської, Курської, Воронізької областей.

Дуже важливою є лінія внутрішнього поділу ареалу $\langle \text{V}53 \rangle$ за видом ритмоорганізації. Строфи *двомірного типу* (модель $\langle \downarrow 53^2 \rangle$, бл. 3190 од.) займають центральну і східну частини СБРМ. *Тримірні* (510 ямбо-хореїчних зразків з різними версіями 5-складника) утворюють умовну *дугу* «Прикарпаття + Опілля – Берестейщина + Підляшшя – верхнє Понімання – Вілія – Зах. Двина – витоки Дніпра», яка обіймає двомірний субмасив із заходу та півночі (уперше це явище помічене Л. Белогуровою (2010, с. 107). Більшість творів у зоні проходження «ямбічної дуги» використовують прийом додавання силабохрон (ПДС).

Усередині *двомірного субмасиву* виявлено поділ на *північну частину* (верхній Дніпро + Зах. Двина, Сож та прилеглі російські райони), де ритміка *наближена до модельної*;

середню частину (Прип'ятське і Деснянське Полісся), де силабіка коливається в амплітуді $\{5-8\} + \{3-5\}$ складів протягом пісенного твору – це *режим довільного дроблення* у сполученні з вільносилабічним віршуванням;

південну частину (Волинь, Поділля, середнє Подніпров'я, Лівобережжя, Слобідщина, Кубань), де використовується тільки *похідна (вторинна) форма* $\langle \downarrow 53^2 \rangle$ з розширеною віршовою нормою $\text{V}\{4_5 4_5\} 4_5$ рядка, що став триелементним. У цій групі застосовується також *наддроблення* (Наддніпрянщина). Три режими дроблення передані на карті 8 спеціальними штриховками.

Формула $\langle \downarrow 53^2 \rangle$ вирізняється з-поміж інших комбінацією *різночасових тактів* 6 і 4. Цікавою є метрична редукція 6-дольних груп (скорочення половинної силабохрони до четвертної), що відбувається у центральній смузі України (Поділля, Се-

редня Наддніпрянина, Лівобережжя нижче Десни). Величезний простір метрично редукованих версій ареально протистоїть полісько-білоруському масиву нормативних строф. Переміна метру відбувається доволі послідовно нижче умовної лінії Тернопіль–Житомир–Київ (показана пунктиром).

Тирадна група. Тирадне оформлення віршів структури V53 властиве виключно *українцям* (карта 7). Тирада існує в основному *спондеїчному* виді «T53» (1660 од.) й нечисленних *ямбічних зразках* «T53» (120 од., точкове поширення). Форма є типовою для весільних традицій *центральної та східної України*, де входить у *класичний наддніпрянський набір*. На північному сході ареалу засвідчені незначні виходи «T53» в суміжну зону білоруської мови. Співаки Прип'ятського Полісся й Галичини не використовують цю композицію. Форма «T53» перенесена українськими переселенцями на Кубань, а також масово сприйнята жителями нижнього Дону. Ритміка тирад в усьому їх ареалі відповідає режиму довільного дроблення.

Ладові різновиди показані за параметрами обсягу звукорядів та синтаксису довготних опор (СДО). Виокремлено чотири регіональних масиви: терцієво-квартовий (3↔1) на Поліссі, квартово-квінтовий (4↔1) між Дніпром і Південним Бугом; квінтовий (5↔1) за Бугом (до Дністра) і Случчю, також в острівних осередках на Лівобережжі; оригінальний триопорний (5↔2↔1) на Волині й Опіллі.

2.4. Макросім'я з основою V446/557

ТМС V4_{5,4,5,6,7} складають *двомірна* і *тримірна* підгрупи. Пару «446» / «557» ріднять спільна форма вірша та два способи компоновання: типовий «РФ²» та оригінальний – з повтором останньої групи «44:6:» / «55:7:». Тримірна група дає ще й однорядкові композиції у різновидах «557¹» і «7:557¹» з катеном. Інші показники – статистична потужність та макроареали – розводять дві підгрупи на самостійні масиви.

Групу «446» представляють бл. 335 од. (карта 13), що зосередилися у трьох регіонах (Прип'ятське Полісся (правий берег), Верхнє Подніпров'я (лівий берег) та Посейм'я), а також мають точкове представництво у литовців та в центральній Україні. Карта фіксує окремі ладові різновиди.

Галицький осередок *коломийкових приспівок* не зараховую до масиву «446» – це функційно інша група мелодій. Типологічна ознака їх окремішності – *відсутність дроблення*.

Фонд записів мелодій *тримірної ритмоорганізації* з вихідним віршем V*446 (варіювання V4_{5,6,4,5,6,7,9}) – понад 2300 од. Найпоширеніша вер-

сія – «557²». Вони сумарно окреслюють максимальний простір СБРМ (карта 14), включаючи практично всю Україну (за винятком Закарпаття), всю територію поширення білоруської мови, у Польщі – верхню і та середню частини басейну Вісли, у Литві – Дзукію та Аукштайтію, а також прикордонні з Україною поселення в Курській і Воронізькій областях. Ритмотип реалізується у 5-мовному середовищі: *українською, білоруською, польською, литовською* та (локально) *російською* мовами. Всередині ареалу виявлені лакуни великого розміру (у Могильовському Подніпров'ї та ін.).

Поширеність на безпрецедентно великому (для обрядових мелоформ) просторі від Вісли на заході до Дону на сході зробила мелодії цієї групи «лакмусовим папірцем» для вловлювання макрорегіональних стилістичних тенденцій, як ритмічних, так і ладових. Простежена «реагентність» формули «557» на майже всі регіональні ритмостильові норми. Це наводить на думку про те, що в деяких зонах СБРМ вона могла з'явитися в часи, коли регіональні стилі вже були сформовані, й «новоприбула форма» мала підлаштуватися під певні локальні особливості (Клименко, 2011а, 2012а).

2.5. Сім'я з основою V443 / V553

Спондеїчна та ямбічна ритмізації вірша V4_{5,4,3}, подібно до попередньої пари, опонують статистично й географічно.

Пісні з ритмоформулою *ямбічної природи* (карта 12) укладаються у дворядкову строфу «553²» (бл. 1200 од.). Макроареал таких мелодій займає західну частину СБРМ – зону на правобережжі Дніпра від Зах. Двіни до середньої Вісли, включно з Поніманням (але з крупними внутрішніми лакунами), об'єднуючи *українські, білоруські та польські* традиції. Майже в усьому ареалі (особливо активно – у білорусько-поліській зоні) 5-складники доволіно підмінюються диямбами (в одній пісні чергуються рядки V443 / 453 / 543 / 553). Привертає увагу географічний «рукав», що простягнувся на лівобережжя Дніпра – у землі Сіверщини, де панує двомірне мислення.

Зі сходу макромасиву «553²» опонує дніпродвинський ареал (із захопленням верхньої Десни) спорідненого *двомірного типу* «443²» (бл. 460 од., карта 11) – суттєво меншого розміру. Крім цього монолітного масиву композиція «443²» утворює ще кілька автономних масивів: Прип'ятський (з кількох розірваних островів), Німанський (незначного розміру), острівний осередок між Десною і Сеймом та крупний масив південноросійських традицій (між верхніми течіями Сейму і Дона). Російські

версії відрізняються обов'язковими рефренами групи *Люлі / Льолі*.

За морфологією тип $\langle 443^2 \rangle$ входить до типологічної макрогрупи комбінованих тридільних формул. У ній домінують двомірні формули $\langle 443^2 \rangle$, $\langle 433^{2(1)} \rangle$, $\langle 4\bar{3}\bar{3}^2 \rangle$ ($\langle 443;\bar{3}\bar{3}^2 \rangle$), $\langle 334^2 \rangle$, які в цілому зайняли басейни Зах. Двини, верхніх течій Дніпра і Десни. У названих регіонах різні формули з перелічених часто співіснують у репертуарі. З півночі до них додається масив композиції $\langle 335^2 \rangle$, у якій на тлі ямбічних фігур яскраво виявляє себе **тонічний тип ритмоорганізації**, гострохарактерний для північноросійських традицій (Ефименкова, 2001, розділи 5–8).

2.6. Сім'я з основою V55

Весільні пісні з базовим віршем V55 (карта 9) знані *українцям, білорусам та полякам*. Відносно території СБРМ в цілому, мелодії цієї моделі займають її північну, білоруську частину разом з Поліссям (Прип'ятським і Деснянським). Спільна південна границя масиву фактично є ще й *границею музичної культури Полісся* (у її широкому розумінні). Два різновиди ритмоорганізації – *двомірний* $\langle 55^2 \rangle$ (понад 500 од., з дробленнями силабічних груп до 6–8-ми складів) і *тримірний* (основний варіант $\langle 55^2 \rangle$ – бл. 500 од. і 90 од. інших версій) є *географічними опонентами*: чітко розділяють макромасив $\langle V55 \rangle$ на, відповідно, *спондеїчний схід* і *ямбічний захід*. На білоруській території ці субмасиви розмежовані широкою *смугою відсутності* форм $\langle V55 \rangle$. Інакша ситуація склалася на Поліссі: два типи контактують і навіть *співіснують* в репертуарі середнього Погориння, Волинського Полісся.

Автономним є субареал на верхній Віслі – тут зустрічаються обидва ритмічні типи, але спондеїчна версія – тільки у вторинних формах, а «вальсова» – переважно у приспівкових мелодіях.

Зроблено спробу картографування *видів семантичної форми*. Тип $\langle 55^2 \rangle$ у дніпро-двинському осередку має вірш $\langle VA;A \rangle$. Помітна переміна семантичної форми на берегах Дніпра в районі Києва: у басейнах Тетерева та Ірпеня побутує вид $\langle VA;A \rangle$, а на лівому березі (Труб'їж, Супій) – форма $\langle VA;B \rangle$. Тримірний тип $\langle 55^2 \rangle$ творить суцільний субареал з $\langle VA;A \rangle$ в межах зони «Верхня Прип'ять – Ясельда – Нарва», він послідовно замінюється на $\langle VA;B \rangle$ при рухові на схід (нижні частини Стиру, Горині, Пінський та Івановський райони; очевидно, цей принцип продовжено на північ, у поріччя Случі, Лані, верхнього Німану). Наведені факти говорять про необхідність включення семантичної форми строф до параметрів картографування.

2.7. Сім'я з основою V34

Формула V34 стала базовою для бл. 700 весільних творів (карта 6). Вона має паралельні дво- і тримірне прочитання, найчастіше (бл. 460 од.) у вигляді дворядкової строфи $\langle 34^2 \rangle$ або $\langle 34^2 \rangle$ (семантичні версії $\langle аб;вг \rangle$ або $\langle аб;аб \rangle$). Іноді дво- і тримірні фігури мікшуються в одному зразку (Клименко, 2007, 2011б). Тип утворює ще й розширену 4-рядкову композицію $\langle AB;AB \rangle$ (Поозер'я, бл. 200 од.).

Особливості функціонування мелодій V34:

– *рухлива (вільна) середрядкова цезура* $34=43=52=44$;

– *географічний вихід за межі ареалу цезурованих ритмів у північноросійський простір*, де панує тонічне віршування й відповідні йому *сегментовані* музичноритмічні форми (див. вище).

Типологічний і географічний вихід за північну межу СБРМ робить групу V34 унікальною з-поміж форм цього макропростору.

Формула V34 відома *білорусам* (захід + північ + північний схід БЕТ), *українцям-поліщукам, холмицям, підляшанам* (північний захід УЕТ), *росіянам* прилеглих до СБРМ теренів (західно-південний пас; північ).

У межах СБРМ сім'я займає *північно-східний сектор*, де творить специфічний дугоподібний макроареал. Найщільніше, у поєднанні з *цезурованою ритмікою* тип концентрується у західнополісько-західнобілоруській зоні від верхньої Прип'яті до лівобережжя Зах. Двини (середня течія). У верхньому Подвинні цезуровані форми мікшуються з *тонічними (сегментованими)*, їх ареал повертає на південь (на Смоленськ), але вивчені матеріали дозволяють говорити лише про точково-пунктирне поширення форми V34 у східній смузі БЕТ та вихід у прилеглі райони з російським населенням (у Псковській, Калузькій, Брянській областях). Російська лінія на сході (міграційні острови у зоні Курськ–Белгород–Вороніж) стає домінантною: твори з V34 маркують саме *російські традиції*, натомість сусідні з ними білоруси (Смоленська, Брянська обл.) й українці (Сумська обл.) цієї формули не знають. Привертає увагу окреслена дугою велика внутрішня лакуна, що охоплює Подніпров'я (нижня Прип'ять від устя Птичі, басейн Дніпра від устя Прип'яті до повороту на Смоленськ (включаючи нижню Березину, Друть, нижній Сож, Іпуть).

Тонічні й мішані композиції розташовані на сході – в зоні перехідних білорусько-російських діалектів та російської мови). Тонічні версії поширились далеко на північ за межі СБРМ (Белогурова, 2013, с. 12–13, карта 16а; Лапин, Васильєва, 1989).

Проведене пробне картографування основних ладозвукорядних різновидів групи V34².

У цілому ареал пісень на основі V34 входить до весільного макроареалу спондеїчних комбінованих формул (⟨♩34²⟩, ⟨♩446²⟩, ⟨♩443²⟩, ⟨♩433²⟩, ⟨♩334²⟩, ⟨♩43²;446²⟩), що охоплює північну макрозону СБРМ – «Підляшшя + Холмщина + Полісся + Білорусь + Поозер'я» (карти 6, 11, 13, 15).

2.8. Гетероритмічна формула-строфа

Для бл. 870 весільних зразків повторюваним періодом є вся ритмоконструкція – таку форму називаю гетероритмічною формулою-строфою (ГФС). З-поміж них виокремлюється пара сталих багатоеlementних формул з ⟨V4₅3²;4₅4₅6₇⟩, що виступають у паралельних спондеїчній та ямбічній версіях ⟨♩43²;446⟩ і ⟨♩53²;557⟩ (карта 15). Складові частини обох ГФС – формули ⟨♩43²⟩ / ⟨♩53²⟩ і ⟨♩446⟩ / ⟨♩557⟩ – існують у статусі автономних типових весільних форм. Можна здогадуватися, що ГФС постали шляхом контамінації споріднених формул, які здалися вдалими й закріпилися у виконавській практиці як самостійні композиції. З часом вони набули значення *пісенних типів* з властивим їм набором поетичних текстів, ареальною характеристикою та морфологічними різновидами.

У центральній Україні та на Волині поширена виключно ямбічна версія ⟨♩53²;557⟩, що допускає тиражування 5-складників у другому мелорядку.

На Волині як доволі стійка виявляє себе мікстова формула ⟨♩77;557⟩, що походить від місцевих тирад групи ⟨♩Г7⟩ (карта 5).

Двомірною версією ⟨♩43²;446⟩ належить лише прип'ятським поліщукам. Вона фіксується у глибинному Поліссі здебільшого як усталена форма. Окремі зразки з довільною кількістю повторів фігури ⟨♩43⟩, тобто ⟨♩43ⁿ;446⟩ наближають ГФС до групи 4-дольних тирад ⟨♩Т4⟩.

Менш стійкими є дві моносюжетні ГФС, пов'язані з середньодніпряньським макроареалом (центральна Україна) – ⟨♩4(5)3²;4ⁿ66⟩ (*Боярин-болван*) і ⟨♩43²;66⟩ (*Піч на сохах*). Вони мають власні комплекси визначальних ознак. Їх морфологічна «поведінка» породила означення «мобільна формула-композиція (монотекстова)» – МФК(м).

2.9. Типологічна група ПСТС-«Рано»

Відносно невелику групу складають мелодії з переритмізацією семантично тотожних силабогруп (ПСТС) – разом бл. 360 од. Статистично представницьким (315 од.) є лише тип ⟨♩44p4²-Рано», утворений переритмізацією повторюваного поетичного рядка зі змінним рефреном «аб,р;аб,с». Текст розспівують спочатку в тридольному ритмі (висхідні іоніки), потім – у дводольному (диспндеї) (див. ритмосхеми на карті 17). Найпоширені-

ший рефрен – *Рано-рано* // *Ранесенько* (це дало групі умовну назву ПСТС-*Рано*). Інші семантичні різновиди рефрену (*Ладо*) зустрічаються локально. Для росіян характерний рефрен *Душе(а) ль моя* або змінні рефрени. У селах Курської та Белгородської областей побутує ямбічна версія наспіву.

Ця група мелодій ставить перед дослідником складні питання. По-перше, принцип формотворення строфи – ПСТС, ускладнений рефреном – є унікальним для весільного циклу.

По-друге, ареал мелотипу є *дискретним* та не повторює жоден інший ареал ні в цілому, ні частинами. Ця весільна форма znana на значних обшрах України, але переважно «залягає» *розрізненими острівцями* – на Поліссі, Волині (за старшими публікаціями тип точково трапляється в Галичині), Полтавщині, Черкащині. Крупний ареал зі щільним скупченням зразків установлений на Середній Наддніпрянщині (Київ – Черкаси й нижче). Г. Пшенічкіна стверджує, що ця мелодія завжди присутня у репертуарі в районі Черкас – Драбова (за тереновими спостереженнями, оприлюдненими на засіданнях ПНДЛ етномузикології НМАУ).

Другий масовий осередок цієї форми бачимо у басейні Десни. На верхній Десні та сусідніх річках Іпуть, Остер установлене його щільне побутування (Белогурова, 2013, карта К17в), на нижній і середній – острівні традиції. На лінії, що проходить уздовж білорусько-російського мовного кордону (Смоленщина) рефрен *Рано* міняється на *Ладо* / *Душа ль моя* (властивий і південно-російській традиції). Утворений «вертикальний ареал» нероз проявляє себе у весільній мелогеографії (карти 10, 12).

2.10. Вільна тирада «Т4»

Тирадні композиції на базі 4-дольної ритмоформули (⟨♩Т4⟩) поширені в наддніпряньській Україні (карта 16, легенда ①), де обслуговують ключові обрядові акти: замирення свашок і дружок (*Свашечки* / *Дружечки-голубочки*, *Мир з миром да мирується*), покривання («завивання») Молодої (Полісся): *Нехай живуть*; злучення свічок на порозі (Середнє Полісся). У базі зафіксовано 280 мелодій, у яких фігури ⟨♩4⟩, ⟨♩3⟩ і ⟨♩3̣⟩ комбінуються у досить вільному порядку. Перевагу має схема ⟨♩Т4ⁿ3̣⟩, де багаторазові повтори фігури ⟨♩4⟩ (поки не закінчиться текст) замикаються фігурою ⟨♩3̣⟩. Такій тираді відповідає мелоформа αⁿβ:

♩	♩	♩	♩				
Не-	хай	жи-	вуть,				
♩ ♩	♩	♩	♩ :				
Не-хай	лю-	бля-	тсья,				
Да й по-	вер-	ну-	тсья,				
По-ці-	лу-	ю-	тсья		♩	♩	♩
					Так	як	ми

Окремі тексти починаються зі «зворотного» 3-складника $\downarrow \downarrow \downarrow$ (*Свашечки...*, *Мир миром*) – він слугує зачином-закликом і тирада стає повноцінною (зачин+хід+кінцівка):

\downarrow	\downarrow	\downarrow	\downarrow	
Мир		з ми-	ром	
$\downarrow \downarrow$	\downarrow	\downarrow	\downarrow	: ...
Да ми-	ру-	є-	ться,	
Сва-ха	з сва-	хо-	ю	
Да ці-	лу-	є-	ться	...

Заключний розділ композиції буває оформлений іншими способами, наприклад, $\langle 4^n; 44 \rangle = \langle \alpha^n; \beta \gamma \delta \rangle$. Нерідко залучається кадансовий 6-складник – $\langle 4^n; 44 \rangle$ або $\langle 4^n; 66 \rangle$. Контамінація фігур $\langle 4 \rangle$ і $\langle 6 \rangle$ дуже характерна для цієї групи. Вона створює складнощі для розпізнавання $\langle T6 \rangle$ зі вставками 4-дольників та $\langle T4 \rangle$ з 6-складовим кадансом. Особливі проблеми виникли з редукованою комбінацією $\langle 44; 66 \rangle$ (70 од.). Для картографування був обраний такий підхід: мікстові зразки, що розпочиналися з $\langle 44 \dots \rangle$ або $\langle 34 \dots \rangle$, зараховувалися до $\langle T4 \rangle$, а ті, де початком слугували 6-дольники $\langle 66 \dots \rangle$, а продовженням – вставка $\langle 44 \rangle$ ($\langle 6^n; 4^n; 66 \rangle$) – зараховувалися до типу $\langle T6 \rangle$.

Щільна фіксація $\langle T4 \rangle$ встановлена у прилеглих до Дніпра регіонах:

– на правобережжі це басейни Ужа, верхньої Уборті, Тетерева, Ірпеня, Росі й точкові фіксації на західній межі (Случ, Півд. Буг, Дністер);

– на Лівобережжі це нижнє Подесення (від р. Снов), басейни Остра, Трубежа, Супою, Удаю (тільки правобережжя (?)) й точкові осередки у Посейм'ї та на Слобідщині.

2.11. Вільна тирада (МФК(м)) $\langle T5; 7 \rangle$

Ідея мобільної тирадоподібної форми знайшла втілення і в південно-західних теренах СБРМ, використавши характерні для традицій цього регіону ритмофігури $\langle 5_4 \rangle$ (варіант $\langle 5^{\flat} \rangle$) і $\langle 7_6 \rangle$ (карта 16, легенда ③; 66 од., з них 58 творів походять з 44 сіл УЕТ). Об'єднувальним елементом є *сюжет подяки за застілля* (бл. 45 зразків). Об'єкти подяки – мати, батько, куховарки. Характерний інципіт – «Встаньмо, бояри / дружби / брати / гостоньки, поклонімося / подякуймо...» (Шубравська, Бучель (Упоряд.), 1982, №№ 313, 352–354, 513, 747). Форма зрідка поєднується і з іншими текстами (8 сюжетів у одиничних фіксаціях).

Композиція не має сталої моделі, будується за принципом довільного тиражування 5- й 7-складових мелоблоків у орієнтовній послідовності $\langle 5_4^n; 7_6^n \rangle$. Як окрема типологічна група це явище ще не описане. Даю цій неформальній композиції умовний код $\langle T5; 7 \rangle$. Домінування одного сюжету

вводить цю підбірку до групи МФК(м) – «мобільна формула-композиція (монотекстова)».

Ареал *подяк* займає правобережну Україну, не виходячи за межі галицько-волинсько-подільської зони. Локальна концентрація творів спостерігається у верхньому й середньому Подністров'ї та Надсянні, також по Зах. Бугу. Одинокі записи маркують східні межі Поділля (Півд. Буг), точково потрапляють у Наддніпрянщину.

Виокремлюється люблінський різновид (р. Вепр) зі сталою формулою $\langle 55^2; 77 \rangle$ (8 од.).

2.12. Ритуальні зачинні формули (РЗФ)

Специфічним явищем українського весілля є короткі *співані зачини-вступи*, які є *автономними формами*, що приєднуються до різних типів пісень у певних регіонах України. Ці інтоновані формули проводяться перед піснею, організовуючи її дво- або трикратний повтор. Вони мають кілька семантичних видів, найпоширеніші:

– *Першим (другим, третім) разом, божим розказом / указом // ліпшим / луччим часом...*

– *Ой ти душенько наша Марійко / Іванко...*

– *А з калиночки / з рути дві квіточки:*

Перша квітка – то Марійка,

друга квітка – то Іванко та інші формули.

Група львівських дослідників вже понад два десятиліття вивчає західний сегмент таких форм (див. легенду карти 1). Б. Луканюк закріпив за цим явищем термін «передладканка», похідний від «ладканок» – певних типів весільних мелокомпозицій західних регіонів України. Він є автором базової ритмічної типології «передладканок», виокремивши дві ритмічні форми – спондеїчну $\langle 44 \rangle$ і ямбічну $\langle 4_5 4_5 \rangle$ (див. схеми на карті). Оскільки дослідники київської школи не приймають концепції поділу весільних мелоформ на «пісні» та «ладканки» (Луканюк, Добрянська, 2004), термін «ладканка» не фігурує в наших наукових текстах. Утрата основного об'єкту робить нелогічним і похідний термін «передладканка». На позначення явища пропоную термін «ритуальні зачинні формули» (РЗФ) з уточненнями:

– РЗФ(с), коли йдеться про їх змістове наповнення (семантичні формули),

– РЗФ(м), коли йдеться про їх мелоритміку.

У базі РОМУ⁺ призбирано бл. 350 фактів про поширення певних видів РЗФ. Вони нанесені на карту за ритмічним і семантичним параметрами.

Зразки РЗФ розосереджені на теренах давнього розселення українців, не утворюючи значних ареальних масивів. Спостерігаються локальні острівні скупчення різної величини у кількох місцевостях: найбільші групи – у східному Прикар-

патті, біля витоків Прип'яті, у межиріччі Горині та Ікви. Превалює точкова фіксація або локалізація компактними групами по 2–3 села. Уривчастий характер поширення РЗФ частково пояснюється швидким згасанням звичаю трикратного переспівування пісень, відповідно – труднощами його фіксації. Інформанти рідко пригадують зачини за власною ініціативою, тож імовірність виявити їх у принагідних опитуваннях мала. Географічна розкиданість зразків вимагає обов'язкового включення РЗФ у збирацькі питальники, незалежно від терену обстежень.

Окреслюються щільно обстежені зони, де явище РЗФ відсутнє (не враховуючи одиничних фіксацій): це басейн верхнього Дністра і прилегла до нього територія аж до верхніх сегментів річок Західний Буг, Стир, Горинь; Середнє Полісся (за винятком дрібноосередкових «вкраплень» за річками Случ, Уборть, Тетерів), басейн Десни (окрім точкових вкраплень в нижній частині), середня Наддніпрянина (нижче Києва) та ін. (на картах зони відсутності позначені сірим штрихуванням).

Все ж проглядаються макрозони РЗФ, де поширені певні ритмічні та семантичні різновиди РЗФ. Ритмічні макрозони РЗФ(м) вписуються у вертикальний поділ УЕТ на захід і схід:

- тримірні формули розміщуються в західній частині УЕТ, якій притаманне ямбічне мислення;
- двомірні формули розміщуються у центральній та східній частинах УЕТ, для яких домінують спондеїчні ритмомалюнки.

У цілому ритуальні зачинні мелоформули до весільних пісень є *суто українським явищем*, яке виразно відмежовує УЕТ від західних, північних і східних сусідів. Цікавим є факт точкового маркування за допомогою РЗФ лінгвістичного кордону українців з поляками й білорусами.

3. МАКРОАРЕАЛОГІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВЕСІЛЬНОГО МАСИВУ

3.1. Міжетнічні контакти

Головним висновком з отриманих карт є той, що для поширення багатьох весільних мелотипів, які охопили великі території у межах СБРМ, *мовні відмінності не послужили бар'єром*. Це правило діє як для слов'янських мов, так і для литовської.

Більша частина весільних мелоформ СБРМ мають поліетнічні ареали – дво-, три-, чотиримовні. Крупніші з них такі:

- група на основі «557», є спільним надбанням українців, білорусів, поляків, литовців, також відома у межових російських районах;

- строфа «553²», використовується українцями, білорусами (захід, центр), поляками (східні терени);
- строфа «55²», поширена в українців (північ), білорусів (схід), малими осередками – у поляків;

- строфа «55⁵», відома українцям (північний захід), білорусам (захід БЕТ), малими осередками зустрічається у поляків;

- строфа «53²», обіймає басейн Дніпра з українським і білоруським населенням, точково відома полякам;

- строфа «6³», обіймає басейн Дніпра з українським і білоруським населенням, точково відома у Поніманні;

- строфа «7³», поєднує українців (Галичина, Поділля) та східних поляків;

- ГФС «53²;557», має ядро на українській території, локально заходить на польські (Люблін) та на білоруські (Сіверщина) терени;

- композиції «34²», «443²», «446²» (кожна у своїй географічній конфігурації), мають ареали на українському Поліссі та у східній зоні БЕТ.

Сумарні прояви етнічних контактів наступні.

Близько споріднених за мовою *українців і білорусів* об'єднує два десятки спільних типів, які глибоко заходять своїми ареалами на обидві території: «6³», пара «Т6» і «ТС6⁴», «53²», тримірні група «V53²», «55⁵», «55²», «553²», «57²», «557²», «5577», «43²», «34²», «34⁴», «446²», «443²», «53²;557²», «43²;446²», «V44.p4²-Рано».

Українці та поляки південно-східного регіону мають понад десяток спільних форм: «53²» (з варіантами), «55⁵», «55²», «7³», «553²», «557²», «53²;557²», «Т5;7», «ПШ;7;7», група «V66²».

Білоруси й литовці мають спільні мелоформи «57²», «55⁵», *українці й литовці* – ще й «57²».

Мелотипологічні контакти з росіянами специфічні. Частина творів є *прямим запозиченням від українців* через сусідню близькість та черезполосне заселення – це тиради з основами «53», «6», перетворені на приспівки у традиціях басейнів Дону, Кубані. Інша частина мелодій, які мають спільні для *білорусів та українців* основи «443», «446», «6» (сім'я 6-складників) з переходом до російського репертуару (в *приграничних* до УЕТ і БЕТ районах) набувають *специфічних ознак*. Це передусім «алілошні рефрени» (типу «443;P443», де P44=Льолі-льолі-а-льолі), видозміни фігур, уникання 6-дольної основи, прихильність до конструкції «пара періодичностей». Спільна слов'янська модель «V34» у росіян переходить у *тонічну систему*. Без явних видозмін на російську територію (у східні райони Брянської, західні – Орловської області) замандрував лише тип «53²» – у межах перехідної зони білоруської мови (Дурново, Соколов, 1914).

3.2. Внутрішні макроподіли СБРМ

Привертає увагу «горизонтальний» поділ весільного ареалу СБРМ за *пасмом розділових ізольних*, що проходять *Поліссям*: одні групи ізомел окреслюють північний кордон специфічних мелодформ України (карти 1, 2, 4, 7, 15, 16), інші (6, 9, 11, 13) об'єднують Прип'ять з традиціями Білорусі.

Південна макрозона (Україна+Полісся). Явищем, що належить майже виключно українцям, є *тиради*. Двобірні типи «Т6», «Т53» займають центр і схід УЕТ, частково – Полісся та створюють міграцію на південь (у т.ч. на Кубань). У центральній Наддніпрянщині їх підсилюють вільні тиради «Т4» і тирадоподібні МФК (*Піч*, *Болван*). Тирада «Т7» займає правобережні терени, за винятком Галичини. Вільна тирада «Т5;7» має точкове або острівне поширення на Правобережжі (за винятком Полісся).

Показник присутності / відсутності тирад є водночас крупним внутрішнім маркером УЕТ, що відділяє від центрально-північного тирадного масиву південний захід (Галичину і Карпати, окрім Гуцульщини), де ця композиційна конструкція у весільному циклі практично не використовується.

Південна макрозона СБРМ (включно з Поліссям) спеціалізується ще й на таких формах як ГФС «53²;557» (прип'ятьський варіант – «43²;446»). Локальним українським ритмотипом є «54²» (середня течія Західного Бугу). Специфічним явищем українського весільного обряду є ритуальні зачинні формули (РЗФ).

Північна (білоруська) макрозона (включно з Поліссям) віддає перевагу формулам комбінованого типу, складеним переважно з 4-дольних фігур: «34²», «443²», «334²», «433²», «446²», «43²;446».

Примітно відрізняється *Середнє Полісся*, південною межею якого виступає р. Уж: чи не на всіх картах на цій лінії засвідчений контраст за ознакою «присутність / відсутність» певного мелотипу або переміна типів чи їх різновидів (Скаженик, 2013).

На багатьох картах помітна **відокремленість галицького регіону** по лінії Сокаль – Горохів – Іква – Золочів – Рогатин. До набору форм, які поєднують Західне Полісся, Волинь і Поділля та залишають «порожньою» Галичину, належать «Т7», «53²;557», «57²», група 6-дольних строф (карти 4, 10, 12). Лінію кордону підсилює зміна «динамічного фактору» у масиві «7³»: на цьому рубежі різко падає щільність фіксації цієї форми та кількість поєднаних з нею обрядових текстів.

3.3. Опозиція захід / схід

Західні терени СБРМ виразно тяжіють до *тримірної ритмоорганізації*, що проявляється в

домінуванні на заході БЕТ і УЕТ, у східній частині Польщі весільних мелодформ *ямбічної природи*. Спільними для українців та поляків названих територій є ритмотипи «7³», «553²», «557²» (популярний також у литовців), «53²;557». Західних українців (Карпати, Берестейщина) та білорусів єднають форми «53²», «53²», «34²». На Волинському Поліссі ключові ролі займають композиції «Т7», «553²», також відомі «557²», «53²;557», «547²». Ритмічно контрастним тут виступає регіональний РТ «766²», локально (Західний Буг) зустрічається строфа «66;P56» (*Калиновий мосте*).

Східна зона – українські й білоруські традиції басейну Дніпра – має лев'ячу пайку ритмів *двомірного типу*. Спільним надбанням є макротипи «6³», «53²», «55²», форми регіонального поширення «34²», «443²», «446²».

В українській частині макрозони «центр+схід» величезну роль відіграють тирадні форми «Т6» і «Т53», меншу – «Т4». Додатковою «оздобою» репертуару є РТ «44,p4²-Рано», монотекстові МФК «Піч», «Болван». У білорусів замість тиради «Т6» побутує її мікстова заміна «ТС6⁴».

У центральноукраїнських традиціях (Східне Поділля, Східна Волинь, Лівобережжя), а також в зоні пізніших східних і південних переселень (Слобідщина, Степова зона, Кубань) повсюдно поширені 4 мелотипи, побудовані на 2-х ритмомоделях – 6-дольній і «53». Кожна модель має тирадний і строфічний варіанти, відмінні за мелікою, сюжетикою та функцією в ритуалі: композиції «Т6», «76³», «Т53», «753²». Цей список називаю *«середньодніпровським набором»*.

Типологічно контрастує східному двобірному репертуару РТ «557²», але ямбічна природа цієї форми на українському Лівобережжі настільки знівельована, що не розпізнається без спеціальних аналітичних процедур. Для виконавців вона не звучить як «інеритмічна», оскільки повністю асимілювалася, пристосувалася до місцевих стильових нормативів – наддроблення й повільних темпів.

Інші вкраплення ямбічних форм на Лівобережжі локальні («Т7») або одиничні («Т53», «53²;557»), вони мають міграційну природу.

Розмежування західних і східних форм чітко проведене на Поліссі, у зоні Погориння.

Вторгнення ямбічних форм у східні традиції зафіксовані масово на Верхньому Подніпров'ї (типи «557²» у версії «4₅4₅6₇», «53²» на правому березі Смоленського ареалу) та локально в осередку на Сіверщині («553²», «53²;557»: Снов–Стародуб–Унеча–Новгород–Сіверський).

Сумарну лінію розмежування західної та східної «вертикальних» макрозон можна згрубувати про-

вести за умовним пунктиром **Галич – Тернопіль – Рівне – Мінськ – Полоцьк – (Пустошка)**. З означеними макрозонами корелюють два способи ритмосилабічного варіювання формул – **дроблення** (АРД) та **додавання** (ПДС), що формують два ритмотворчих вектори. Східна ізомела ПДС в українській частині прокреслюється від Дністра приблизно вздовж його лівої притоки – річки Коропець (на захід від Тернополя), далі за берегами Ікви (права притока Стира). Б. Луканюк (2016) назвав її *корінним розломом етномузичного мислення, однією з кардинальних ліній поділу, яка окреслює дві великі зони етномузичної ментальності, що гіпотетично можуть належати різним етнічним спільнотам*. Дослідник висуває ідею про можливу пов'язаність цього явища з часами сусідства в цьому терені *антів* Дніпровсько-дністровського ареалу (з їх іранським субстратом) та *склавівів* верхньодністровського ареалу (пізніше – територія Галичини) (Луканюк, 2016, с. 165). «Театр подій» у цих місцевостях, за даними археологів, розгортався у V–VIII сторіччях (часи празько-корчацької та пеньківської археологічних культур).

Оскільки проходження лінії поділу має пунктирний характер, далі називатиму її «**пунктир ЯД/САД**», закодувавши в цій назві домінуючі принципи ритмоорганізації та головні прийоми варіювання моделей: «ямби+додавання» / «спондеї+алгоритм дроблення».

Потребує пояснення (і на разі ще не має навіть гіпотетичного тлумачення) продовження лінії розмежування від вказаного (нині – західноподільського) регіону в північному керунку. Лінія сягає Зах. Двини (регіон Поозер'я) та переходить на її правий берег в районі Полоцька.

«Пунктир ЯД/САД» виглядає *широкою контактною зоною*, в якій спостерігаємо дифузне співіснування паралельних типів весільних ритмоформ ($\langle \text{♩}7 \rangle$ і $\langle \text{♩}6 \rangle$, $\langle \text{♩}553^2 \rangle$ і $\langle \text{♩}443^2 \rangle$, $\langle \text{♩}55^2 \rangle$ і $\langle \text{♩}55^2 \rangle$ тощо). Особливо барвисту типологічну картину дає *Погориння*, де в локальних репертуарних реєстрах можна зустріти найбільшу кількість мелотипів (14–15) з використанням кількох пар паралельних форм.

Та на цій пунктирній лінії є відтинки, де поділ масивів є дуже чітким: зокрема, це берестейський сегмент кордону близько Дрогичина, на якому зафіксована різка переміна весільного репертуару з тримірного (Кобрин) на двомірний (Пінщина).

Список джерел

- Белогурова, Л. (2010). Смоленские свадебные напевы трехмерной ритмической организации (материалы к Смоленскому этномузыкальному атласу). *Проблеми етномузикології*, 5 (Слов'янська мелогеографія, 1), 97–112 + карти K20–22. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Белогурова, Л. (2013). Музыкальная культура белорусско-украинского ареала в восточнославянском контексте. 2. Контактные зоны. *Проблеми етномузикології*, 8 (Слов'янська мелогеографія, 4), 10–19 + карти K14–K17.

Висновки. Перспективи

Спільна географія весільних ритмоформ у слов'яно-балтському макропросторі (СБРМ) засвідчила складну систему мелотипологічних і географічних зв'язків. Отримані ареали виразно окреслили загальні напрямки ритмоутворювальних процесів, що відбувалися в минулому на цих землях.

1. Частина ареалів замкнута в межах *українських етнічних територій* (всі класичні тирадні композиції, гетероритмічна композиція «формула-строфа», мобільні формули-композиції, ритуальні зачинні формули). Інша частина мелоформ (переважно строфічні) має поліетнічні ареали – дво-, три-, чотири-, п'ятимовні: *мовні кордони не стали перешкодою для їх поширення*.

2. Найкрупніші поліетнічні ареали мають мелодії, в основу яких покладено формули 6-дольника (східна макрizona СБРМ), ямбічного 6/7-складника (західна макрizona), V53 та V557 (увесь масив). Ці формули послужили матеріалом для різноманітної композиційної розробки. Сумарна кількість різновидів на базі кожної моделі вимагає застосування до цих груп поняття «типологічної макросім'ї».

3. Зведення макроареалів дозволяє доволі чітко окреслити зовнішні кордони слов'яно-балтського ранньотрадиційного меломасиву. Пасмо ізомел на північно-східній межі збігається з білоруським мовним кордоном. Південний сектор СБРМ ділиться на два основні сектори: південно-західний сегмент «закривається» природним поясом Карпати + Дністер; південно-східний є відкритим – це зона пізніх переселень українців.

4. Контакти українських весільних мелоареалів демонструють різні географічні вектори: північний (домінантний), західний (активний), східний (окремі позиції).

5. Пасмо крупних горизонтальних розділових ізомел (за ритмотипами) пролягає Поліссям.

6. Способи ритмоорганізації ділять СБРМ на західну (у формі дуги, що охоплює й Поозер'я) та східну частини. У західній домінують формули тримірного типу та активно діє прийом додавання силабохрон. У східній переважають формули двомірного типу (4- та 6-дольні), що виступають у різних режимах силаборитмічного дроблення.

Ближчим завданням весільної мелотипології є монографічний опис усіх типологічних груп за певним однотипним планом (включаючи аналіз сюжетів) та їх картографування за всіма параметрами, в тому числі й звуковисотними.

- Варфаламеева, Т. (1998). *Песни Беларускага Панямоння*. Мінск: Беларуская навука.
- Дурново, Н., Соколов, Н., Ушаков, Д. (Сост.). (1914). *Диалектологическая карта русского языка в Европе*. Петроград: Издание Императорского Русского географического общества.
- Ефименкова, Б. (2001). *Ритм в произведениях русского вокального фольклора*. Москва: Композитор.
- Клименко, І. (2004). Ритмоструктурна систематика весільних мелодій українсько-білоруського мелоареалу (Погляд із Прип'ятського Полісся). *Проблеми етномузикології*, 2, 135–165. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Клименко, І. (2007). Макроареалогічні замітки центральноукраїнського картографа. *Етномузика, Число 3: Збірка статей та матеріалів на честь 60-річчя Б. Луканюка*, 95–113. Львів.
- Клименко, І. (2010). Макроареалогічні замітки. Нарис другий: весільні мелодії з віршами 4+4+6 та 5+5+7 у східних слов'ян. *Проблеми етномузикології*, 5 (Слов'янська мелогеографія, 1), 121–137 + карти К30–34.
- Клименко, І. (2011а). Вектори генеральних ритмотворчих алгоритмів українсько-білоруського ранньотрадиційного меломасиву. 1. До постановки проблеми. *Проблеми етномузикології*, 6 (Слов'янська мелогеографія, 2), 12–24 + карти К2–5. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Клименко, І. (2011б). Свадебные напевы со стихом 3+4 в восточнославянском макроареале спондеических комбинированных ритмоформ. *Отечественная этномузыкалогия: история науки, методы исследования, перспективы развития: Материалы Междунар. науч. конф., Т. 2*, сс. 111–132. С.-Петербург: С.-Петербургская гос. консерватория им. Н.А. Римского-Корсакова. (2010, 30 сентября – 3 октября).
- Клименко, І. (2012а). Вектори генеральних ритмотворчих алгоритмів українсько-білоруського ранньотрадиційного меломасиву. 2. Весільний «макротип» моделі V557. *Проблеми етномузикології*, 7 (Слов'янська мелогеографія, 3), 10–33 + карти К1–3. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Клименко, І. (2012б). Прийом «додавання» у силаборитмічних формулах обрядових пісень західного порубіжжя українсько-білоруського мелоареалу. Частина 1: семискладники західної Галичини. *Етномузика*, 8 (Наукові збірки ЛНМА ім. М. Лисенка, 28), 56–95. Львів.
- Клименко, І. (2013). Слов'янські весільні шестидольники як мелогеографічна система: введення у проблематику. *Проблеми етномузикології*, 8 (Слов'янська мелогеографія, 4), 90–117 + карти К10–11. Київ.
- Клименко, І. (2016). Весільні пісні. *Історія української музики: У 7 т., Т. 1. Кн. 1: Від найдавніших часів до XVIII століття. Народна музика*, сс. 146–159. Київ: Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського.
- Клименко, І. (2017). Українська зимова макроареалогія у контексті слов'яно-балтського ранньотрадиційного меломасиву (СБРМ). Частина 2: Індексований реєстр зимових мелоформ. *Проблеми етномузикології*, 12 (Слов'янська мелогеографія, 6), 8–18 + карти. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського. doi: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2017.12.132084>
- Клименко, І. (2018). Географические загадки силлаборитмического варьирования 5-сложников в пределах славяно-балтского раннетрадиционного меломассива. *Tradicija ir Dabartis [Tradition & Contemporarity]*, vol. 13, 15–38. Klaipėda: Department of Music, Academy of Arts, Klaipėda University, Lithuania.
- Клименко, І., Гончаренко, О. (1996). Географія ритмічних трансформацій весільної структури 53²: алгоритм дольності. *Сьома конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель: Реферати*, 28–36. Львів. (1996, 22–25 травня).
- Лапин В., Васильева Е. (1989). Об одном ритмическом типе русских свадебных песен. В кн. *Народная музыка: история и типология: Памяти проф. Е. В. Гиппиуса (1903–1985): Сб. науч. тр.*, сс. 116–134. Ленинград.
- Луканюк, Б. (2016). *Ритмічна варіаційність у пісенному фольклорі*. Львів: ЛНМА ім. М. Лисенка. 208 с.
- Луканюк, Б., Добрянська Л. (2004). Спроба типології весільних ладканок і пісень західного Полісся та західної Волині. *Етнокультурна спадщина Полісся*, 5, 95–108. Рівне: Перспектива.
- Скаженник, М. (2013). Трирядкові весільні наспіви з шестидольною основою на поліськоволінському пограниччі (Північна Житомирщина): ритмічні та звуковисотні різновиди. *Проблеми етномузикології*, 8 (Слов'янська мелогеографія, 4), 131–142 + карта К12. Київ.
- Шубравська, М., Бучель, Н. (Упоряд.). (1982). *Весільні пісні: У 2-х кн. Кн. 2*. Київ: Наукова думка.

References

- Belogurova, L. (2010). Smolenskiye svadebnyye napevy trehmernoy ritmicheskoy organizatsii (materialy k Smolenskomu etnomuzykologicheskomu atlasu) [Smolensk wedding songs of the ternary rhythmic organisation (materials to the Smolensk ethnomusicological atlas)]. *Problems of music ethnology*, 5 (Melogeography of the slavonics, 1), 97–112 + maps K20–22. Kyiv: Ukrainian national Tchaikovsky academy of music. [in Russian].
- Belogurova, L. (2013). Muzykalnaya kultura belorusko-ukrainskogo areala v vostochnoslavjanskome kontekste. 2. Kontaktnyye zony [The musical culture of the belarussian-ukrainian area in the east slavic context. 2. Contact zones]. *Problems of music ethnology*, 8 (Melogeography of the slavonics, 4), 10–19 + maps K14-K17. Kyiv. [in Russian].
- Durnovo, N., Sokolov, N., Ushakov, D. (Ed.). (1914). *Dialektologicheskaya karta russkogo yazyka v Yevrope*. [The dialectological map of the Russian language in Europe]. Petrograd: Edition of the Imperial Russian Geographical Society. [in Russian].
- Klymenko, I. (2004). Rytmostrukturna systematyka vesilnyh melodiy ukrayinsko-biloruskoho meloarealu (Pohlyad iz Prypyatskoho Polissya) [The rhythmic-structural systematics of wedding tunes of the Ukrainian-Belarusian meloareal (View from the Pripyat Polissya)]. *Problems of music ethnology*, 2, 135–165. Kyiv. [in Ukrainian].

- Klymenko, I. (2007). Makroarealohichni zamitky tsentralnoukrayinskoho kartohrafa [Macroareal notations of the Central Ukrainian cartographer]. *Ethnomusic, 3: Collection of articles and materials in honor of the 60th anniversary of B. Lukanyuk (Scientific collections of the Mykola Lysenko National Music Academy in Lviv, 15)*, 95–113. Lviv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2010). Makroarealohichni zamitky. Narys druhyy: Vesilni melodiyyi z virshamy 4+4+6 ta 5+5+7 u skhidnykh slovyan [Macroarealogical review. Second essay. Wedding songs with verses 4+4+6 and 5+5+7 of the east-slavonic]. *Problems of music ethnology, 5 (Melogeography of the slavonics, 1)*, 121–137 + maps K30–34. Kyiv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2011a). Vektory heneralnykh rytmotvorchykh alhorytmiv ukrayinsko-biloruskoho rannotradytsiynoho melomasyvu. 1. Do postanovky problemy [Vectors of general rhythm-forming algorithms of ukrainian-belarussian early-traditional tune-massif: 1. The problem definition]. *Problems of music ethnology, 6 (Melogeography of the slavonics, 2)*, 12–24 + maps K2–5. Kyiv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2011b). Svadebniie napevy so stikhom 3+4 v vostochnoslavianskom makroareale spondeicheskikh kombinirovannykh ritmoform [Wedding tunes with verse 3 + 4 in the East Slavic macroareal of spondee combined rhythm forms]. *Blighty ethnomusicology: the history of science, research methods, development prospects: Materials of the Intern. scientific conf., V. 2*, pp. 111–132. St. Petersburg: State Conservatory named after N. A. Rimsky-Korsakov in St. Petersburg (2010, September, 30 – October, 3). [in Russian].
- Klymenko, I. (2012a). Vektory heneralnykh rytmotvorchykh alhorytmiv ukrayinsko-biloruskoho rannotradytsiynoho melomasyvu. 2. Vesilnyy «makrotyp» modeli V557 [Vectors of general rhythm-forming algorithms of ukrainian-belarussian early-traditional tune-massif. 2. Wedding songs with verses 5+5+7]. *Problems of music ethnology, 7 (Melogeography of the slavonics, 3)*, 10–33 + maps K1–3. Kyiv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2012b). Priyom «dodavannya» u sylaborytmichnykh formulakh obryadovykh pisen' zakhidnoho porubizhzhya ukrayins'ko-bilorus'koho meloarealu. Chastyna 1: semyskladnyky zakhidnoyi Halychyny [The technique «adding» in the syllabic rhythmic formulas of ritual songs in the Ukrainian-Belarusian melodic area. Part 1: Seven-syllabic songs of Western Galicia]. *Ethnomusic, 8 (Scientific collections of the Mykola Lysenko National Music Academy in Lviv, 28)*, 56–95. Lviv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2013). Slovyanski vesilni shestydolnyky yak meloheohrafichna systema: vvedennya u problematyku [Slavic wedding sixth-metres as a melogeographic system: introduction into the problematics]. *Problems of music ethnology, 8 (Melogeography of the slavonics, 4)*, 90–117 + maps K10–11. Kyiv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2016). Vesilni pisni [Wedding Songs]. [History of Ukrainian Music: In 7 Vol. 1: From ancient times to the eighteenth century. Folk music], pp. 146–159+ maps. Kyiv: Publisher of Rylsky Institute of Art, Folklore and Ethnology. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2017). Ukrainska zymova meloheohrafiya v konteksti Sloviano-Baltskoho rannotradytsiynoho melomasyvu (SBRM). Chastyna 2: Indeksovanyi reistr zymovykh meloform [Ukrainian Macroreology of winter ritual songs in the Context of Slavic-Baltic Early Traditional Melomass (SBETM). Part 2: Indexed Register of Winter Meloforms]. *Problems of music ethnology, 12 (Melogeography of the slavonics, 6)*, 8–18 + maps. Kyiv. doi: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2017.12.132084>. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2018). Geograficheskiye zagadki sillaboritmicheskogo variirovaniya 5-slozhnikov v predelakh slavyano-baltskogo rannotraditsionnogo melomassiva [Geographic puzzles of the syllable-rhythmic variation of the 5-syllable complexes within the Slavic-Baltic early-tradition melodic massive]. *Tradycja ir Dabartis [Tradition & Contemporarity]*, vol. 13, 15–38. Klaipeda: KU Publishers (Department of Music, Academy of Arts, Klaipeda University, Lithuania). [in Russian].
- Klymenko, I., Honcharenko, O. (1996). Heohrafiya rytmichnykh transformatsiy vesilnoyi struktury 532: alhorytm dolnosti [Geography of rhythmic transformations of wedding melostructure. Algorithm for division]. *Seventh Conference of Folk Music Researchers of the Red Russian (Galician-Vladimir) and Related Lands*, 28–36. Lviv. (1996, May, 22–25). [in Ukrainian].
- Lapin V., Vasiliyeva Ye. (1989). Ob odnom ritmicheskom tipe russkikh svadebnykh pesen [About one rhythmic type of Russian wedding songs]. In: *Folk music: history and typology: In memory of prof. E.V. Gippius (1903–1985)*. pp. 116–134. Leningrad. [in Russian].
- Lukaniuk, B. (2016). *Rytmichna variatsiynist u pisennomu folklori [Rhythmic variability in vocal folklore]*. Lviv: Mykola Lysenko National Music Academy in Lviv. [in Ukrainian].
- Lukaniuk, B., Dobryans'ka L. (2004). Sproba typolohiyi vesilnykh ladkanok i pisen zakhidnoho Polissya ta zakhidnoyi Volyni [An attempt at typology of wedding «ladkanka» and songs of western Polissya and western Volyn]. In: *Etnokultura na spadshchyna Polissya [Ethno-cultural heritage of Polissya]*, 5, 95–108. Rivne: Perspektyva. [in Ukrainian].
- Shubravska, M., Buchel, N. (Ed.). (1982). *Vesilni pisni. [Wedding Songs: In 2 volumes]. Vol. 2*. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
- Skazhenyk, M. (2013). Tryryadkovi vesilni naspivy z shestydolnoyu osnovoyu na polisko-volynskomu pogranychchi (Pivnichna Zhytomyrshchyna): rytmichni ta zvukovyvotni riznovydy [Three-line wedding tunes with sixth-metre basis on the Polissya-Volyn' frontier (Northern Zhytomyr region): rhythm and pitch varieties]. *Problems of music ethnology, 8 (Melogeography of the slavonics, 4)*, 131–142+ map K12. [in Ukrainian].
- Varfalameyeva, T. (1998). *Pesni Bielaruskaha Paniamonnia [Songs of the Belarusian Neman river basin]*. Minsk: Belarusian Science. [in Belorussian].
- Yefimenkova, B. (2001). *Ritm v proizvedeniyakh russkogo vokalnogo folkloru. [The rhythm in the works of Russian vocal folklore]*. Moscow: Kompozitor. [in Russian].

Ирина Клименко

Национальная музыкальная академия имени П.И. Чайковского
ул. Архитектора Городецкого, 1-3/11, 01001 Киев, Украина
тел.: +380 50 4406753, e-mail: klymenko_iryna@ukr.net

Свадебная макроареология славяно-балтского меломассива

Цель публикации – представить ареологию наиболее масштабных групп типовых свадебных мелодий (установленных по их ключевым *ритмокомпозиционным признакам*), функционирующих в общем полиэтническом географическом пространстве украинцев, белорусов, поляков, литовцев и в смежных российских районах. Под географическими пространствами перечисленных этносов имеются в виду их этнические территории, установленные на начало 20 века по языковым признакам. Поздние административные границы не учитываются.

Источником исследования послужили ок. 27 500 мелодий, собранных из архивных и опубликованных материалов (звукозаписи и нотации) и зарегистрированных в электронной базе данных «Реестр обрядовых мелодий украинцев и соседних этносов» (РОМУ⁺). Главный инструментарий исследования: моделирование ритмосиллабических формул, определение типов компоновки напевов, объединение моделей (выстроенных на пересечении компонентов) в родственные типологические группы (семьи), выделение ключевых – масштабных в географическом плане – музыкальных форм и их картографирование. Статью сопровождают 17 мелогеографических карт значкового типа.

В свадебном цикле очерченной территории установлено более шести десятков устойчивых (типовых) музыкальных форм, которые можно описывать, используя один аналитический алгоритм, поскольку все формы принадлежат к классу квантитативной (времяизмерительной) ритмики. К исследованию прилагаются 5 таблиц. В них показаны все основные ритмические формулы, которые служат основанием для создания композиций. Дана характеристика всем основным способам компоновки свадебных мелодий: разнообразным видам строф (классические двустрочные респонсорного типа, трехстрочные на основе неделимых «долгих» формул, оригинальные редуцированные полустрочные формы и расширенные 4-строчные), нескольким видам тирадных (растяжимых) форм с изменяющимся числом строк, отдельным оригинальным композициям (формы с переритмизацией, многоэлементные формулы, пара периодичностей).

Полученные ареалы показали сложную систему мелотипологических и географических связей в общем славяно-балтском пространстве. Часть ареалов замкнута в пределах украинских этнических территорий (все классические тирадные композиции, гетероритмическая композиция «формула-строфа», мобильные формулы-композиции (чаще монотекстовые или с доминантным сюжетом), ритуальные зачинные формулы, предваряющие пение и организующие трехкратный повтор ритуальной песни). Другая часть форм (преимущественно строфические) имеет полиэтнические ареалы (двуязычные, трехязычные, четырехязычные) с различными географическими векторами. Языковые границы не стали препятствием для распространения этой группы форм. В межэтнических связях северный вектор (украинско-белорусские связи) представлен двумя десятками форм. Западный вектор (поляки, литовцы) представляют около 10 ритмических типов. Восточный (российский) вектор наиболее закрыт. Отдельные общие формы распространяются на восток от границы славяно-балтского массива на малую глубину (в соседние районы), преимущественно при этом приобретая отличительные признаки (например, специальные *алилеишные* рефрены (группы V4+4+3, V 4+4+6), или переходя в тоническую систему (V3+4)).

Наиболее крупные полиэтнические ареалы имеют мелодии, в основу которых положены формулы 6-дольника (восточный макросегмент СБРМ), ямбического 6/7-сложника (западный макросегмент СБРМ), стиховых форм V5+3, V5+5+7 (весь макромассив). Эти формулы послужили материалом для разнообразной композиционной разработки. Суммарное количество разновидностей на базе каждой модели требует применения к таким группам понятия «мелотипологической семьи».

Построение макроареалов позволяет достаточно четко очертить внешние границы славяно-балтского раннетрадиционного меломассива (СБРМ). Пучок изомел на северо-восточной границе практически совпадает с белорусским языковым рубежом.

Во внутреннем разделении СБРМ ведущую роль играет условное вертикальное деление массива на западную и восточную части. В западной части (очерчивается в виде дуги, охватывающей также северный сегмент СБРМ – Поозерье) доминируют формулы трехмерной (ямбической) организации, а также активно действует прием прибавления силлабохрон с наращиванием метрической нормы. В восточной зоне главную роль играют формулы двухмерной (спондеической) организации (4- и 6-дольные), выступающие в режиме активного ритмосиллабического дробления при сохранении модельных метрических норм. Есть и сумма признаков для горизонтального деления СБРМ, которое происходит в полесской зоне.

Ключевые слова: свадебные мелодии, мелотипология, межэтнические контакты, славяне, украинцы, белорусы, поляки, литовцы, балты, картографирование, ареология

Iryna Klymenko

*Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine
Architect Gorodetsky Str., 1-3/11, 01001 Kyiv, Ukraine
tel.: +380 50 4406753, e-mail: klymenko_iryna@ukr.net*

Wedding Macroareology of Slavic-Baltic Area

The purpose of the publication is to present an arealogy of the largest groups of typical wedding meloforms (established by their key rhythmic and compositional characteristics), which function in the common multi-ethnic geographical space of Ukrainians, Belarusians, Poles, Lithuanians, and in adjacent Russian regions. The geographical spaces of the listed ethnic groups mean their ethnic territories established at the beginning of the 20th century on linguistic grounds. Late administrative boundaries are not taken into account. The research source was approx. 27,500 melodies compiled from archival and published sources (sound recordings and notations), and registered in the electronic database "The register of ritual melodies of Ukrainians and neighboring ethnic groups" (RRMU+). The main research tools: modeling the syllable-rhythmic formulas, determining the types of arrangement of tunes, combining the models built at the intersection of components into the related typological groups (families), highlighting the key - geographically large-scale - musical forms and their mapping.

The article contains 17 melo-geographic maps of iconic type. In the wedding cycle of the outlined territory, more than six dozen stable (typical) musical forms were established, which can be described in one analytical algorithm, since all the forms belong to the class of quantitative (time-measuring) rhythm. 5 tables are attached to the study. They show all the basic rhythmic formulas that serve as the basis for the creation of compositions. The characteristic is given to all the main ways of arranging of wedding melodies: various types of stanzas (classical two-line responsory type, three-line based on indivisible "long" formulas, original reduced one-and-a-half forms or expanded 4-line ones), several types of tirade (stretchable) forms with an altering number of lines, separate original compositions (forms with re-rhythmization, multi-element formulas, a couple of periodicities).

The obtained areas showed a complex system of melotypological and geographical ties in the common Slavic-Baltic space. Some of the areas are closed within the Ukrainian ethnic territories (all classical tirade compositions, hetero-rhythmic composition «formula-stanza», mobile composition formulas (usually monotext or with a dominant plot), ritual introductory formulas preceding singing with a triple repetition of a song). The other part of the forms (mostly stanzaic) has multi-ethnic areas (bilingual, trilingual, four-language) with different geographical vectors. Linguistic boundaries had not prevent spreading of this group of forms. In interethnic relations, the northern vector (Ukrainian-Belarusian relations) is represented by almost two dozen forms. The western vector (Poles, Lithuanians) is represented by nearly 10 rhythmic types. Eastern (Russian) vector is the most closed. Separate general forms extend to the east from the border of the Slavic-Baltic area to a shallow depth (to neighboring areas), while predominantly acquiring distinctive features (for example, special "alilio" refrains).

The largest multi-ethnic areas have melodies based on the formulas of the 6-metre (hexachord), the iambic 6/7-syllable, the verse forms $V5 + 3$, $V5 + 5 + 7$. These formulas served as material for a diverse compositional development. The total number of varieties based on each model requires the application of the concept of "macro-family" to each of these groups. The construction of macroareals allows us to clearly outline the external borders of the Slavic-Baltic early traditional area (SBA). The bunch of isomels on the north-eastern border coincides with the Belarusian language border. In the internal division of the SBA, the leading role is played by the conditional vertical division of the area into the western and eastern parts. In the western part (presented in the form of an arc, also covering the northern segment of the SBA – Poozeria (Lakeland)), the three-dimensional organization formulas dominate, and the technique of adding of syllable-chrons is also active. In the eastern zone, the main role is played by the two-dimensional organization formulas (4 and 6-metre), which act in the mode of active syllable-rhythmic division.

Keywords: wedding tunes, melotype, interethnic contacts, Slavs, Ukrainians, Belarussians, Poles, Lithuanians, Balts, mapping, arealogy

Стаття надійшла до друку 15 травня 2019 року

I. Клименко. ОМУ. Карта 1.

**Весільний цика (P1).
Ритуальні зачинні формули (PЗФ)*
в українському весіллі: ритмічні
та семантичні різновиди**

Джерельна база – 345 од.,
у т.ч. бл. 200 піснених зразків,
відомості з карт та описів
Ю. Сливинського (СІМР-2, с. 28),
Б. Луканюка (СІМР-3, с. 45),
Ю. Рибачка (СМ1, К16.1)**,
Г. Коропніченко (ПЕ-2, карта 2)**,
Т. Зачикевич (СМ4, К12а, б, г),
Ю. Гуменюк (дипл. роб., 2018)

Спеціальна
література
питання
(за хронологією):

Сливинський Ю. (1991) Заспіви весільних ладканок. Типи і поширення. Друга конференція дослідників червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель (далі - СІМР-2), с. 20–29. Львів
Луканюк Б. (1992) Кілька заміток про т. зв. весільні заспіви. СІМР-3, с. 38–45.
Луканюк Б. (1994) Передладканка вздовж Ікви. СІМР-5, с. 73–74.
Коваль В. (1995) До питання про т.зв. передладканкову пустку в Галичині. СІМР-6, с. 85–86.
Рибак Ю. (2011) Весільні передладканки на Західному Поліссі. Вісник Львівського університету. Серія Мистецтвознавство, 10, с. 148–154
Гуменюк Ю. (2018) Передладканки у фольклорній традиції Волині та Полісся. Магістерська робота. Рівне: РДУ.

ритмічні різновиди (PЗФ(м)):

тримірні (третні) версії ***

△ J44

◇ J55

вариант

○ індивідуальні форми

двоірні (паристі) версії

□ J44

*** Колір контуру значків вказує на вид ритмоорганізації; колір заливки позначає тип семантичної формули

ритмотип	семантична формула (PЗФ(с))
J44	Першим / другим / третім разом...
J44	
J44	Дві квітки з рутти / калини: Перша квітка + [ім'я Молодої]; Друга квітка + [ім'я Молодого]
J44	
J55	
J44	Ой ти душенька + [ім'я Молодої / Молодого]
J55	Берви (Лежси берви бервіноків)
J55	Стежечка (Лежить стеженька здавна давненька)
J44	інші локальні формули
J55	
J44	ритмотипологічні відомості з карт
J55	
J44	тексти без нотацій, їх гіпотетична типологія (кольоровий маркер) узгоджена з регіональним контекстом
J55	

український мовний ареал на поч. 20 ст.
 сучасні міждержавні кордони
 малозаселені ліси, болота, високогір'я

Воронезьке Подоння →

Макроареалогічні спостереження

J44	острівні або точкові фіксації	зони імовірного побутування	зони відсутності
J55			

* У термінології львівської школи це явище називають "передладканка"
** СМ - Слов'янська мелогеографія, ПЕ - Проблеми етномузикології

I. Клименко. ОМУ. Карта 2. Весільний цикл (P1). Композиції на основі 6-дольної ритмомоделі.
1. Тирадні композиції та похідні мікстові форми

♩6 базова ритмомодель:
 ♩6 зачинний та кінцевий рядки:

- Завдання карти:**
- окреслити ареал 6-дольних тирад та їх похідних форм в цілому;
 - виявити зони затухання тирадного принципу формотворення;
 - виявити зони, не забезпечені матеріалами;
 - установити відтинки кордону тирадного макроареалу, де це дозволяють матеріали;
 - окреслити зони поширення трьох основних композиційних підгруп тирад;
 - намітити зони домінування найбільш представницьких мелічних різновидів класичних та мікстових тирад

- Основні композиційні підгрупи:**
- 1) **Т6** - класична тирада (українська традиція)
 М¹ 3⁴А¹А²В¹В²К¹Г¹Д¹ з можливістю внутрішніх вставок та зовнішніх доповнень
 R^m Б; Б¹С; Б²В; В¹А; АВВ...
 - 2) **Т6'** - редуковані форми (середня Десна)
 М¹ 3⁴А¹А²В¹В²К¹Д¹ з можливістю повтору ост. рядка
 - 3) **Т6Б⁴** - мікст (тирада-строфа) або (тирада-ПП*) (східнобілоруська традиція)
 V⁵ АА;ББ.
- * Пара періодичностей
 4-рядова композиція сталої віршової форми з неалгоритмічним використанням мелоблоку Т6

1) КЛАСИЧНА (УКРАЇНЬСЬКА) 6-ДОЛЬНА ТИРАДА Т6
 Джерельна база - бл. 4530 од.; бл. 1750 аудіозаписів, понад 1880 нотаций, бл. 900 РТ, у т.ч.

відомості з типологічних описів
 І. Данилейко (Чернівецька обл.),
 Г. Коропніченко (Київська обл.),
 Г. Пшенічкіної (наддніпрянська Черкащина),
 М. Скаженки (Житомирська обл., ім.),
 О. Терещенка (Кіровоград, обл., ім.),
 Е. Дорохової (Курська обл.),
 С. Жиганової (Кубань),
 Т. Карташової (Ростовська обл.);

відомості з регіональних карт
 Л. Белоурової (Смоленська обл.)
 О. Гончаренко (Сумська обл.),
 Т. Зачікевич (Полтавщина),
 Г. Коропніченко (Київська обл.),
 Т. Рудіченко (Ростовська обл.),
 Г. Сисової, Г. Христової (Воронезька обл.)

* У тому числі міксти з Т7

- ОСНОВНІ МЕЛІЧНІ РІЗНОВИДИ**
 (за амбітусом та стосунками опорних тонів)
- група А: вузькооб'ємні**
- секунда+субзона
 - терцієвий амбітус, опори 1↔3
 - опозиція опор 1↔3 у квартовому амбітусі
 - квартовий амбітус, опори 1↔4
- група Б: квінтові**
- квінтовий мажорного нахилу, опори 1↔5
- група В: різного обсягу з ключовою опозицією 1↔2**
- квінтовий мінорного нахилу з характерними інтонаціями корпусу триопорних ладів, опозиція 1↔2↔5
 - опозиція опор 1↔2 у квартовому амбітусі
 - опозиція опор 1↔2 у терцієвому амбітусі
- група Г: локальні різновиди (острівного побутування або одиничні)**
- нетипові комбінації кольорів у значках вказують на мішування ознак різних ладів (колір контуру означає загальний амбітус, заливка - основний робочий діапазон)
 - твори, мелічні параметри яких невідомі (дані описів, карт)

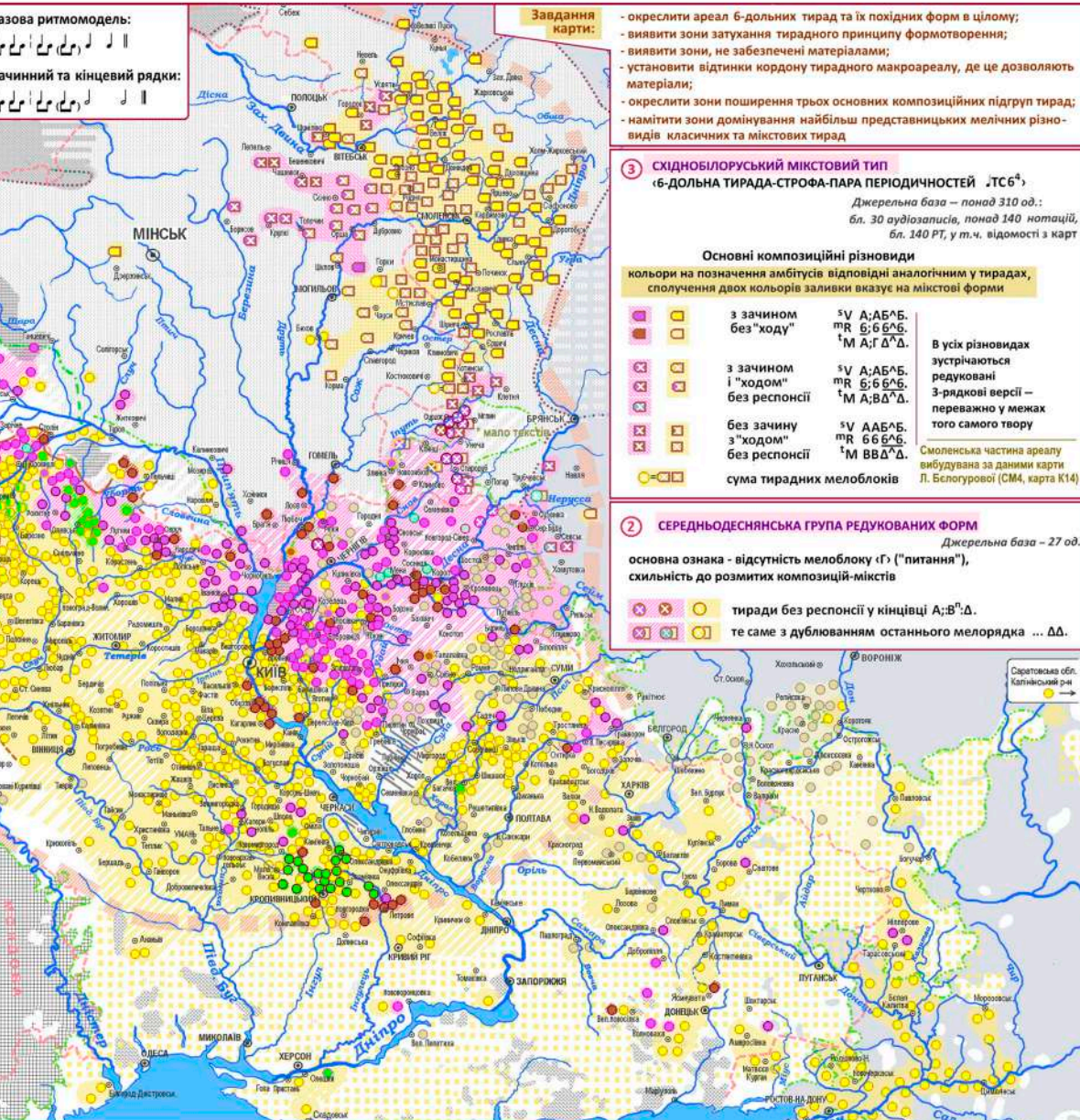
АРЕАЛИ Щільність розташування значків відбиває представленість зразків у вивчених матеріалах з певного регіону

зони поширення терцієво-квартових форм } розріджена штриховка означає відсутність даних

зони поширення квінтових форм } маловивчені зони пізньої переселення українців

Північна та західна межі поширення:
 — установлені відтинки - - - - - імовірні відтинки

Значки за межами макроареалу маркують острівні або одиничні локалізації суміжні з макроареалом території, відомості з яких не знайдено

- Перспективні завдання картографування 6-дольних тирад:**
- а) відмінність функціональних навантажень у різних регіонах (за кількістю поетичних текстів)
 - б) зони поширення певних композиційних різновидів:
 - наявність/відсутність зачину
 - домінування 4-рядкової мелоконтраструкції (ВВ;ГД)
 - частотний вияв багаторядкової тиради та специфіка способів її розширення: внутрішні вставки з контрастною мелікою, доповнення / серія доповнень (ГД) після завершення форми, вставки 4-дольників
 - композиція з вторненнями (А;ВВ+А;ВВ...)
 - буквальний (рідше варіантний) повтор останнього мелорядка (прийом дублювання останньої побудови - ДОП),
 - відсутність респонсорної кінцівки
 - в) ареали підвищеної частотності контамінованих композицій (Т6→Т7) (та навіаки), (Т6→Т5з) (та інших, менш численних)
 - г) регіональні мелічні різновиди (з врахуванням особливостей звукоряду, нахилу та інтонаційних ознак)
 - д) специфіка контактів тирад (Т6) і (Т7) у зонах перетину їх ареалів

3) СХІДНОБІЛОРУСЬКИЙ МІКСТОВИЙ ТИП «6-ДОЛЬНА ТИРАДА-СТРОФА-ПАРА ПЕРІОДИЧНОСТЕЙ Т6Б⁴»
 Джерельна база – понад 310 од.; бл. 30 аудіозаписів, понад 140 нотаций, бл. 140 РТ, у т.ч. відомості з карт

Основні композиційні різновиди
 кольори на позначення амбітусів відповідні аналогічним у тирадах, сполучення двох кольорів завжди вказує на мікстові форми

■ з зачином без "ходу"	SV А;АБ^Б. MR Б;Б Б^Б. M А;Г^А^Д.
■ з зачином і "ходом" без респонсії	SV А;АБ^Б. MR Б;Б Б^Б. M А;В^А^Д.
■ без зачину з "ходом" без респонсії	SV ААБ^Б. MR ББ Б^Б. M ВВ^А^Д.
■ сума тирадних мелоблоків	

В усіх різновидах зустрічаються редуковані 3-рядкові версії – переважно у межах того самого твору

Смоленська частина ареалу вибудована за даними карти Л. Белоурової (СМ4, карта К14)

2) СЕРЕДНЬОДЕСНЯНЬСЬКА ГРУПА РЕДУКОВАНИХ ФОРМ
 Джерельна база – 27 од.

основна ознака - відсутність мелоблоку Г ("питання"), схильність до розмитих композицій-мікстів

● тиради без респонсії у кінцівці А;В^Д.
 ● те саме з дублюванням останнього мелорядка ... ДД.

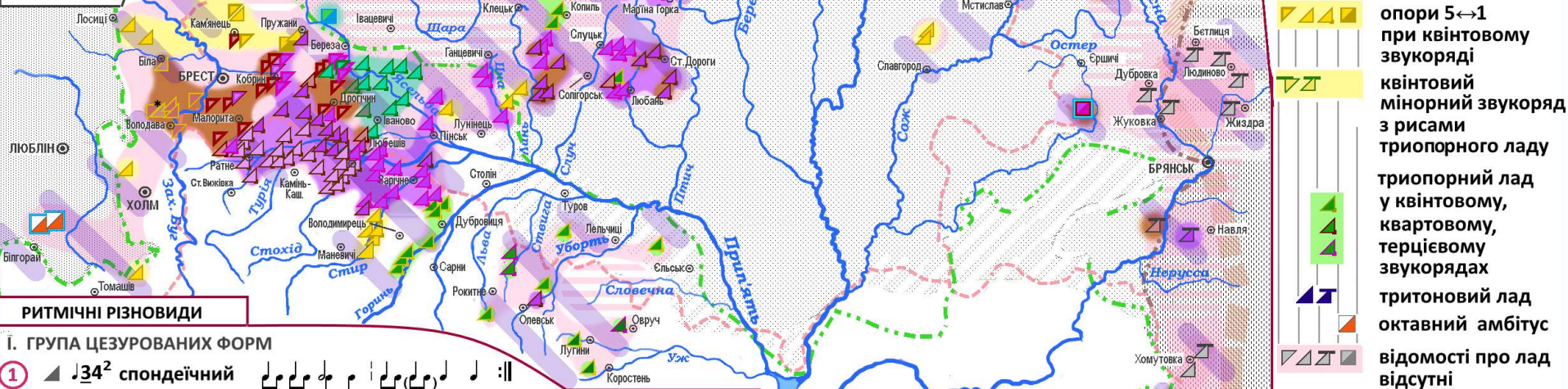

I. Клименко. Карта 6. Весільний цикл (P1).

Сім'я композицій з силабічною основою V*34:
ритмічні та ладові різновиди

Джерельна база - бл. 700 од.:
420 мелодій (150 аудіозаписів і 270 нотацій),
270 ритмотипів, у т.ч.:

- відомості з карт Л. Белогурові (Псковська, Смоленська обл.), Ю. Рибак (Волинська обл.), Л. Лукашенко (Північне Підляшшя);
- відомості з описів у російських збірниках і статтях (Псковська, Смоленська, Калузька, Курська, Белгородська, Воронежська, Харківська обл.)

Ритмічні різновиди передано формою значків. Ладозвукорядні різновиди передано кольором значків (сірий колір означає відсутність даних про лад у джерелах – описах, картах тощо). Локальні масиви однотипних ладів позначені фоновими заливками. Світліші забарвлення значків і тла позначають їх імовірну належність до ладового типу відповідного кольору.

ЛАДОВІ МАСИВИ Й ПОДИНОКІ ФІКСАЦІЇ

- секундові лади
- терцієві лади, опори 3↔1
- опори 3↔1 при квартовому звукоряді
- опори 4↔1 при квартовому звукоряді
- опори 5↔1 при квінтовому звукоряді
- квінтовий мінорний звукоряд з рисами триопорного ладу
- триопорний лад у квінтовому, квартовому, терцієвому звукорядах
- тритоновий лад октавний амбітус
- відомості про лад відсутні

загальна "макродуга" та її ймовірні сегменти

"макродуга спондеїчного різновиду"

РИТМІЧНІ РІЗНОВИДИ

I. ГРУПА ЦЕЗУРОВАНИХ ФОРМ

① $\text{J}34^2$ спондеїчний

▲ варіант з кінцевою апокопою ... | |

② $\text{J}34^2$ ямбічний

▶ рубатні версії (подібні до "жнва-голосіння")

③ мікстовий $\text{J}3\text{J}4^{2(4)}$

III. ГРУПА МІКСТОВИХ ФОРМ
(за картою Л. Белогурові [СМ4, К16а])

⑥ $\text{J}3\text{J}4^{2(4)}$

II. ГРУПА СЕГМЕНТОВАНИХ ФОРМ

④ пісні з тонічним віршуванням

⑤ мікст $\text{J}34^2$ та елементів тонічного віршування

у рамці - 4-рядкові строфи

▲ специфічні форми (ПП)

* розмиті форми

мовні межі на поч. 20 ст.:

- українська
- білоруська сучасні
- міждержавні кордони
- межі СБРМ

I. Клименко. ОМУ. Карта 7.

Весільний цикл (P1)

Мелодії з ритмосилабічною основою 5+3.

1. Тиради (ритмотип $\underline{\text{J}}\underline{\text{T}}\underline{\text{5}}\underline{\text{3}}$)

Основні ритмічні версії

■ $\underline{\text{J}}\underline{\text{T}}\underline{\text{5}}\underline{\text{3}}$ бл. 1660 од.
■ $\underline{\text{J}}\underline{\text{T}}\underline{\text{5}}\underline{\text{3}}$ бл. 120 од.
 та міксти $\underline{\text{J}}\underline{\text{5}}\underline{\text{J}}\underline{\text{3}}$ або $\underline{\text{J}}\underline{\text{5}}\underline{\text{J}}\underline{\text{3}}$

Джерельна база - 1775 одиниць:

540 аудіозаписів, 850 нотацій, 380 РТ, у тому числі - мелотипологічні відомості з таблиць та описів І. Данилейко (Подесення), Г. Коропніченко (Київщина), Г. Пшенічкіної (Черкащина, нижня Десна) М. Скаженник (середня й східна Волинь, Поросья), О. Терещенка (Кіровоградська обл.), Г. Христової (Воронезька обл.), Т. Карташової (Ростов); - дані типологічних карт Т. Зачікевіч (Полтавська область), О. Гончаренко (Сумська область), Г. Сисоєвої (Воронезька область), Т. Рудіченко (Ростовська область).

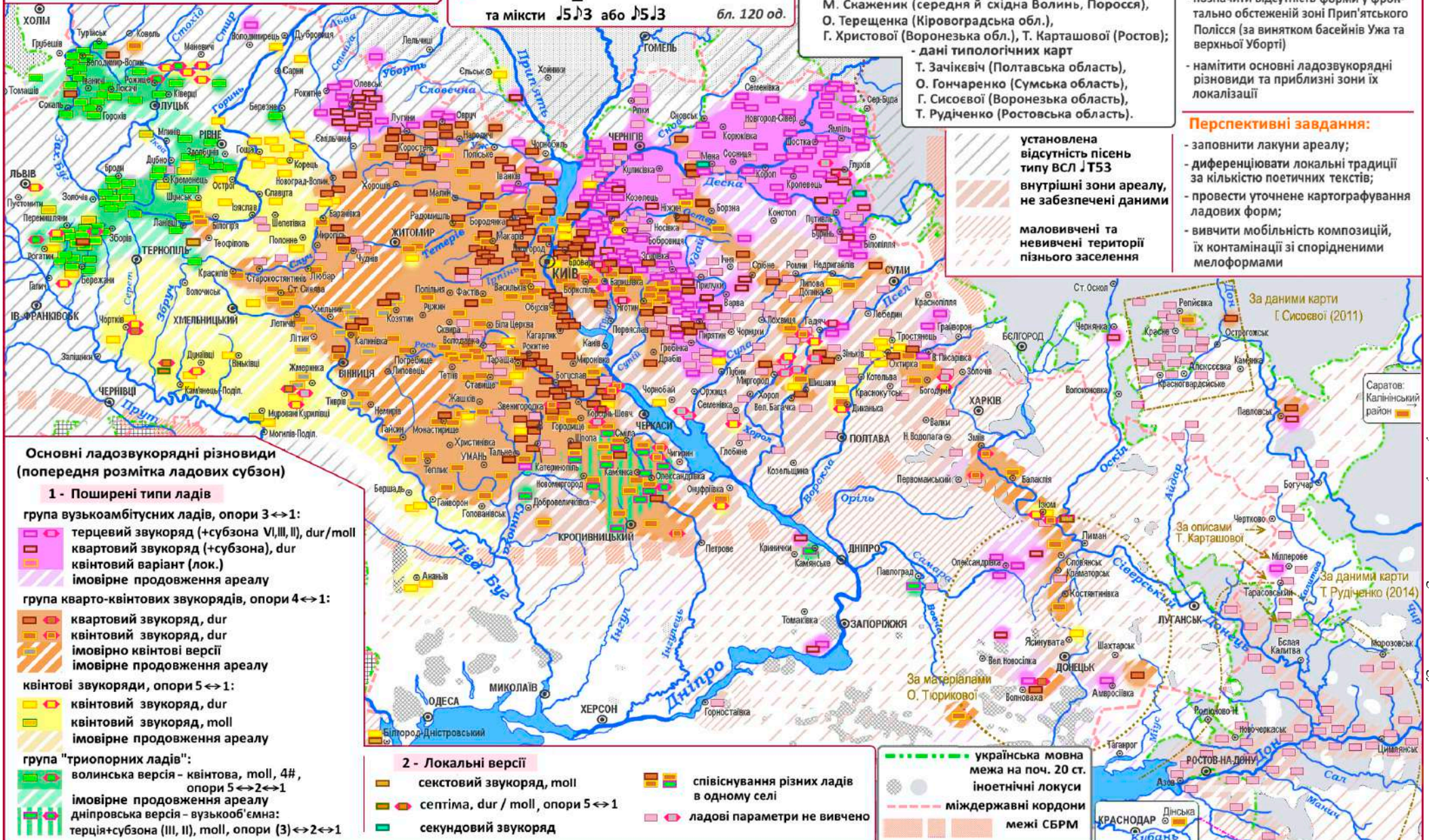
Завдання карти:

- окреслити загальні обриси ареалу за вивченими матеріалами (показана локалізація форми у 490 селах);
- позначити відсутність форми у фронтально обстеженій зоні Прип'ятського Полісся (за винятком басейнів Ужа та верхньої Уборті)
- намітити основні ладозвукорядні різновиди та приблизні зони їх локалізації

Перспективні завдання:

- заповнити лакуни ареалу;
- диференціювати локальні традиції за кількістю поетичних текстів;
- провести уточнене картографування ладових форм;
- вивчити мобільність композицій, їх контамінації зі спорідненими мелоформами

 установлена відсутність пісенного типу ВСЛ $\underline{\text{J}}\underline{\text{T}}\underline{\text{5}}\underline{\text{3}}$ внутрішні зони ареалу, не забезпечені даними
 маловивчені та невивчені території пізнього заселення

Основні ладозвукорядні різновиди (попередня розмітка ладових субзон)

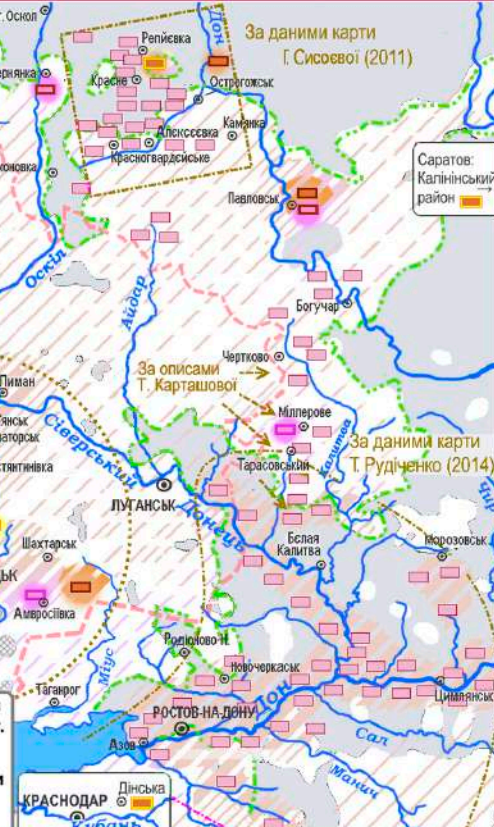
1 - Поширені типи ладів

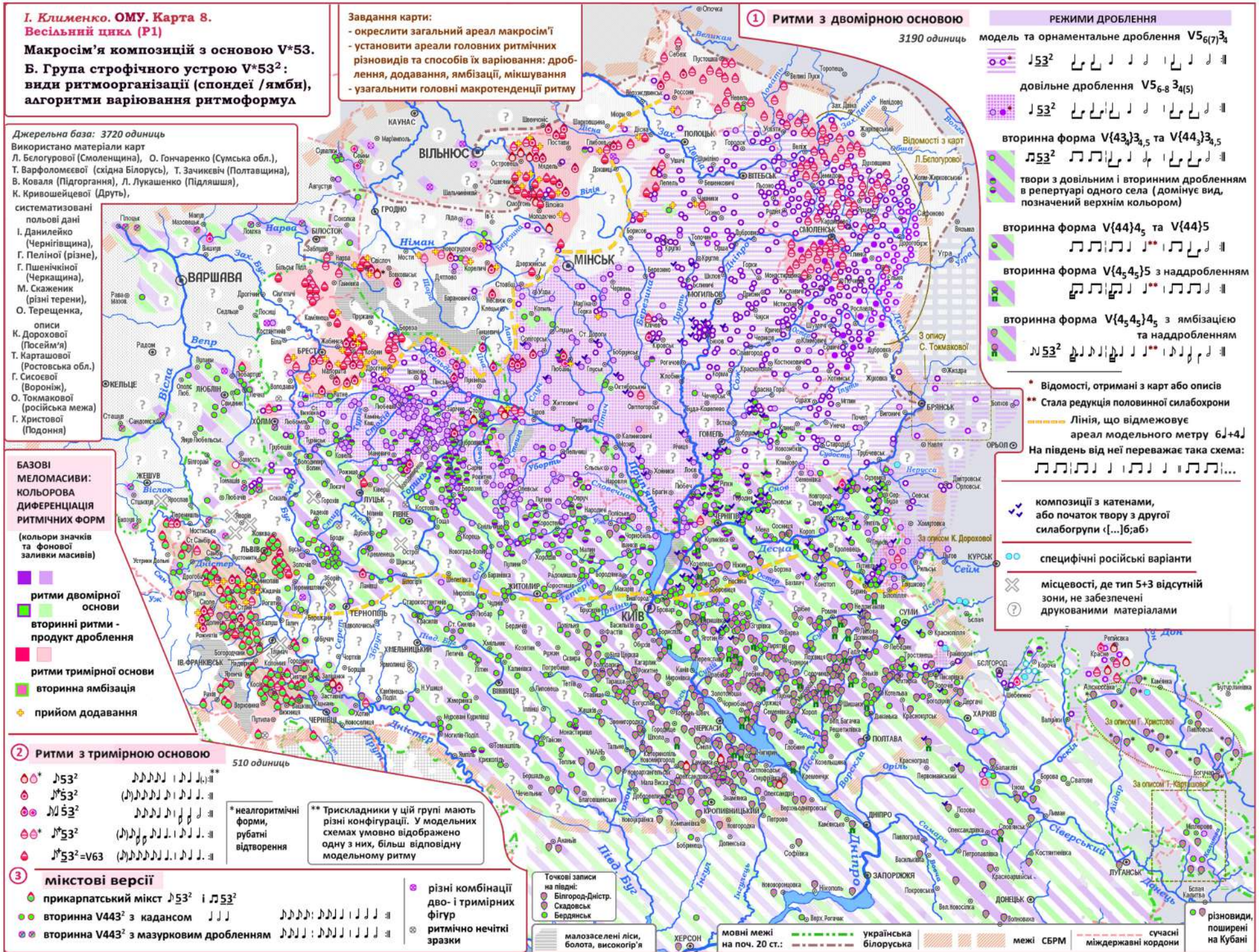
- група вузькоамбітусних ладів, опори 3 ↔ 1:
- терцевий звукоряд (+субзона VI, III, II), dur / moll
 - квартовий звукоряд (+субзона), dur
 - квінтовий варіант (лок.)
 - імовірно продовження ареалу
- група кварто-квінтових звукорядів, опори 4 ↔ 1:
- квартовий звукоряд, dur
 - квінтовий звукоряд, dur
 - імовірно квінтові версії
 - імовірно продовження ареалу
- квінтові звукоряди, опори 5 ↔ 1:
- квінтовий звукоряд, dur
 - квінтовий звукоряд, moll
 - імовірно продовження ареалу
- група "триопорних ладів":
- волинська версія - квінтова, moll, 4#, опори 5 ↔ 2 ↔ 1
 - імовірно продовження ареалу
 - дніпровська версія - вузькоамбітуса: терція+субзона (III, II), moll, опори (3) ↔ 2 ↔ 1

2 - Локальні версії

- секстовий звукоряд, moll
- септима, dur / moll, опори 5 ↔ 1
- секундовий звукоряд
- співіснування різних ладів в одному селі
- ладові параметри не вивчено

- українська мовна межа на поч. 20 ст.
- іноетнічні локуси
- міждержавні кордони
- межі СБРМ

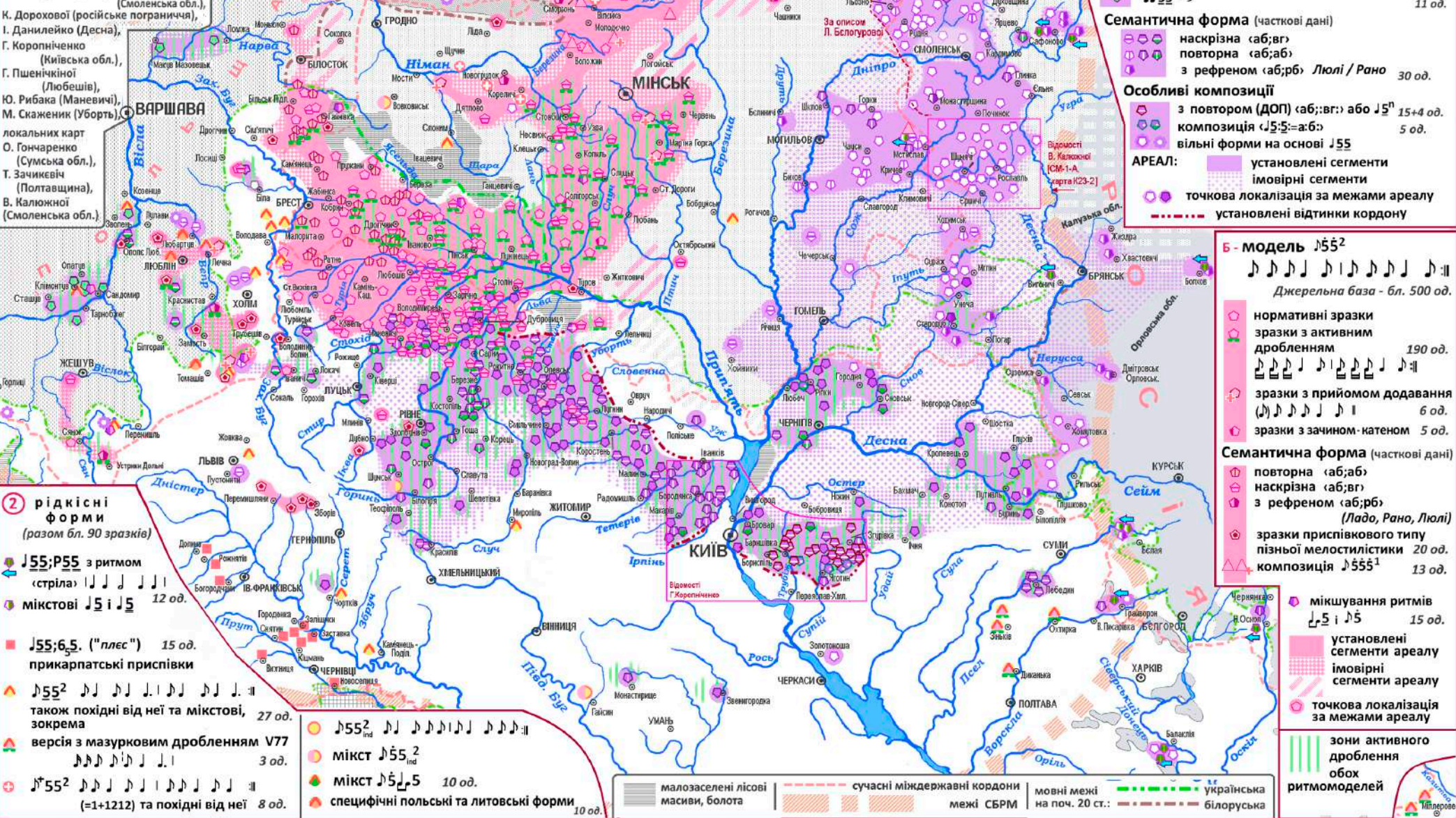

І. Клименко. ОМУ. Карта 9. Весільний цикл (P1). Сім'я композицій з силабічною основою V55². Дво- і тримірна групи: семантичні різновиди, варіювання

Джерельна база - понад 1080 одиниць:

410 звукозаписів, 510 нотацій, 160 ритмотипів, у т.ч. відомості з типологічних описів Л. Белогурової (Вінарчик)-І. Нікітіної (Смоленська обл.), К. Дорохової (російське пограниччя), І. Данилейко (Десна), Г. Коропніченко (Київська обл.), Г. Пшенічкіної (Любешів), Ю. Рибка (Маневичі), М. Скаженік (Уборть), локальних карт О. Гончаренко (Сумська обл.), Т. Зачікевіч (Полтавщина), В. Калужної (Смоленська обл.)

1 основні ареалоутворюючі форми

А - модель $\text{J}55^2$ Джерельна база бл. 500 од.

- Режими дроблення:
- $\text{J}55^2$ орнаментальне дроблення 205 од.
 - $\text{J}55^2$ довільне дроблення 225 од.
 - $\text{J}55^2$ вторинне дроблення $V\{43\}^2$ 50 од.
 - $\text{J}55^1$ 11 од.

Семантична форма (часткові дані)

- наскрізна (а;вг)
- повторна (а;а;б) з рефреном (а;р;б) *Люлі / Рано* 30 од.

Особливі композиції

- з повтором (ДОП) (а;б;вг) або $\text{J}5^1$ 15+4 од.
- композиція (J55=а;б) 5 од.
- вільні форми на основі $\text{J}55$

АРЕАЛ:

- установлені сегменти імовірні сегменти
- точкова локалізація за межами ареалу
- установлені відтинки кордону

Б - модель $\text{J}55^2$

Джерельна база - бл. 500 од.

- нормативні зразки зразки з активним дробленням 190 од.
- зразки з прийомом додавання 6 од.
- зразки з зачином-катеном 5 од.

Семантична форма (часткові дані)

- повторна (а;а;б) наскрізна (а;вг) з рефреном (а;р;б) (*Ладо, Рано, Люлі*) зразки приспівкового типу пізньої мелодистики 20 од.
- композиція $\text{J}55^1$ 13 од.

2 рідкісні форми (разом бл. 90 зразків)

- $\text{J}55;P55$ з ритмом «стріла» 12 од.
- мікстові $\text{J}5 i \text{J}5$ 15 од.
- $\text{J}55;65$ ("плес") прикарпатські приспівки 27 од.
- також похідні від неї та мікстові, зокрема версія з мазурковим дробленням V77 3 од.
- $\text{J}55^2$ також похідні від неї 8 од.
- мікст $\text{J}55^2_{ind}$ 10 од.
- мікст $\text{J}5^1_{ind}$ 10 од.
- специфічні польські та литовські форми 10 од.

малозаселені лісові масиви, болота | сучасні міждержавні кордони | мовні межі на поч. 20 ст.: українська | білоруська
межі СБРМ | установлені сегменти ареалу | імовірні сегменти ареалу | точкова локалізація за межами ареалу
зони активного дроблення | обох ритмоделей

I. Клименко. ОМУ. Карта 10.
Ритмотип V57²:
поліжанрові макроареали
у системі слов'яно-балтського
ранньотрадиційного
медомасиву (СБРМ)

Типова ритмоформа:

Використано
 відомості з доку-
 ментальних карт
 Г. Коропніченко
 (Київщина),
 Л. Лукашенко
 (Підляшшя),
 Ю. Рибак
 (верхня Прип'ять)

ЖАНРИ РІЧНОГО ЦИКЛУ

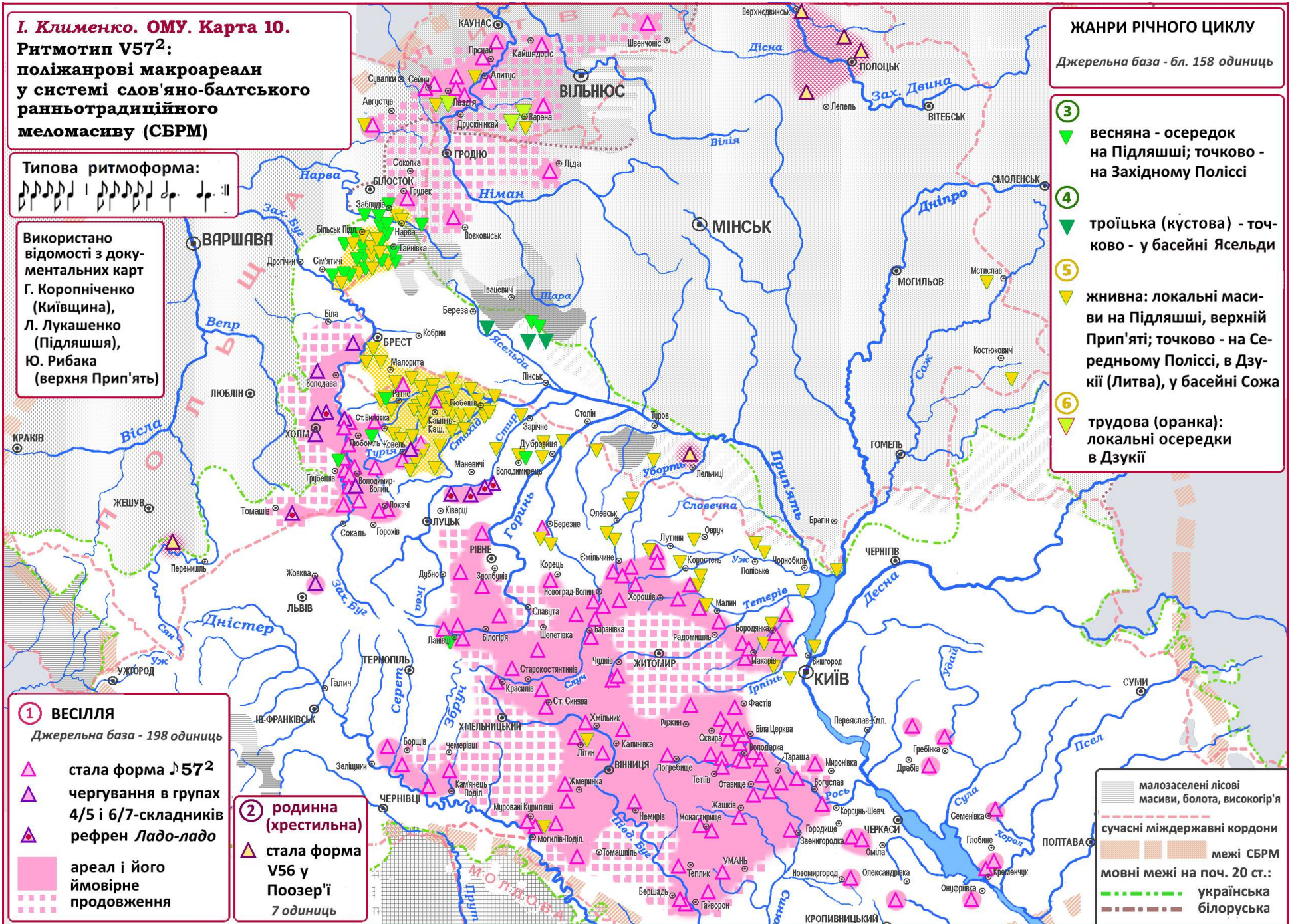
Джерельна база - бл. 158 одиниць

- 3 весняна - осередок на Підляшші; точково - на Західному Поліссі
- 4 троїцька (кустова) - точково - у басейні Ясельди
- 5 жнивна: локальні масиви на Підляшші, верхній Прип'яті; точково - на Середньому Поліссі, в Дзукії (Литва), у басейні Сожа
- 6 трудова (оранка): локальні осередки в Дзукії

- 1 **ВЕСІЛЛЯ**
Джерельна база - 198 одиниць
- стала форма $\downarrow 57^2$
- чергування в групах 4/5 і 6/7-складників рефрен *Ладо-ладо*
- ареал і його ймовірне продовження

- 2 **родинна (хрестильна)**
- стала форма V56 у Поозер'ї 7 одиниць

- малозаселені лісові масиви, болота, високогір'я
- сучасні міждержавні кордони
- межі СБРМ
- мовні межі на поч. 20 ст.:**
- українська
- білоруська

I. Клименко. ОМУ. Карта 11. Весільний цикл (P1).

A. Комбіновані тридільні формули на 4-дольній основі та їх ямбічні паралелі

①-⑥ V*443, V433, V334, V335

Б. Мелодії ритмомоделі $\downarrow 54^2$

Джерельна база - бл. 140 од.

Мелодії ритмомоделі $\downarrow 443$

① нормативна строфа $\downarrow 443^2$ 290 од.
«абв;где» - Полісся, Понімання, Холмщина
«абв;абв» - Поозер'я, Сож, Верх. Дніпро

На Поліссі початки слабогруп піддаються активному дробленню

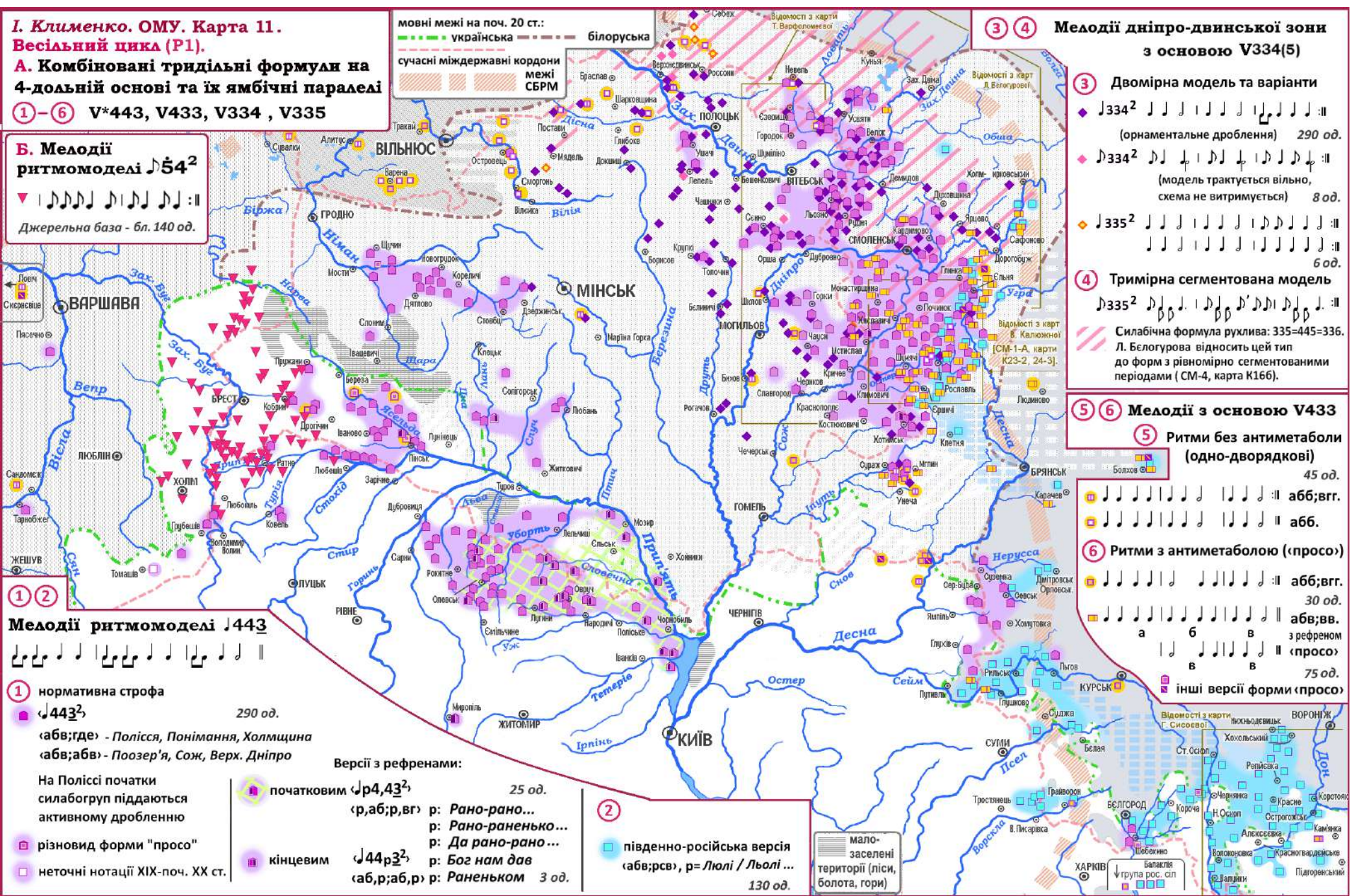
різновид форми "просо"

неточні нотації XIX-поч. XX ст.

Версії з рефренами:
початковим $\downarrow r4,43^2$ 25 од.
«р,аб;р,вг» р: *Рано-рано...*
р: *Рано-раненько...*
р: *Да рано-рано...*
кінцевим $\downarrow 44r3^2$
р: *Бог нам дав*
«аб,р;аб,р» р: *Раненьком* 3 од.

② південно-російська версія «абв;рsv», р= Люлі / Люлі ... 130 од.

мовні межі на поч. 20 ст.:
— українська — білоруська
сучасні міждержавні кордони межі СБРМ

Мелодії дніпро-двинської зони з основою V334(5)

③ Двомірна модель та варіанти
 $\downarrow 334^2$ (орнаментальне дроблення) 290 од.
 $\downarrow 334^2$ (модель трактується вільно, схема не витримується) 8 од.
 $\downarrow 335^2$ 6 од.

④ Тримірна сегментована модель
 $\downarrow 335^2$
Силабічна формула рухлива: 335=445=336.
Л. Белогорова відносить цей тип до форм з рівномірно сегментованими періодами (СМ-4, карта К166).

Мелодії з основою V433

⑤ Ритми без антиметаболи (одно-дворядкові) 45 од.
«абб;вгг.»
«абб.»

⑥ Ритми з антиметаболою («просо») 75 од.
«абб;вгг.»
«абв;вв.»
а б в з рефреном
в в «просо»
інші версії форми «просо»

I. Клименко. ОМУ. Карта 12.

Весільний цикл (P1).

Мелодії з ритмослабічною основою V4₅4₃3:

Тримірна група ♯553²

модель

Джерельна база - 1200 од., у т.ч.

- відомості з типологічних таблиць К. Дорохової (російське порубіжжя), Г. Коропніченко (Київщина), Г. Пшенічкіної (Любешів), Ю. Рибак (Маневичі), М. Скаженник (різні терени), - відомості з карт В. Коваля (Прикарпаття), Л. Лукашенко (Півн. Підляшся)

На території України тип ♯553² не проявляє себе як домінуючий в жодній локальній весільній традиції: в одному селі з цим типом побутують 2-3, рідше 5-6 сюжетів. Білоруські та польські матеріали вивчено лише за публікаціями, що не дозволяє робити висновки про функціональне навантаження типу ♯553² у локальних репертуарних списках

АРЕАЛ

- зони поширення типу
- зони концентрованої локалізації
- зони ймовірного продовження ареалу, не забезпечені друкуючими матеріалами
- осередки відсутності типу у прилеглих зонах, встановлені фронтальними або поглибленими точковими обстеженнями
- межа середньопольської зони відсутності типу ♯553², установлені фронтальними обстеженнями

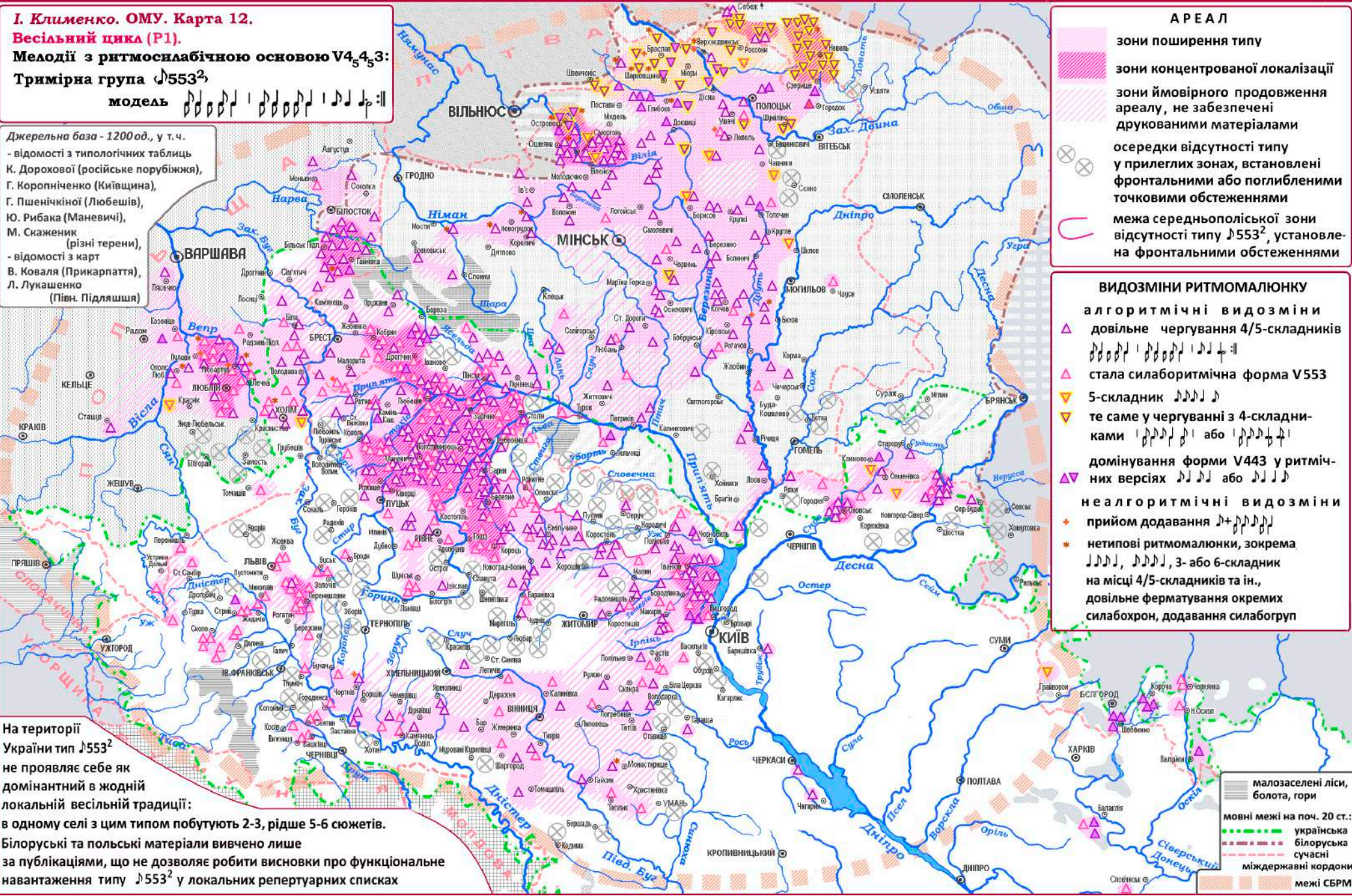
ВИДОЗМНИ РИТМОМАЛЮНКУ

алгоритмічні видозміни

- довільне чергування 4/5-складників
- стала силаборитмічна форма V553
- 5-складник
- те саме у чергуванні з 4-складниками
- домінування форми V443 у ритмічних версіях

неалгоритмічні видозміни

- прийом додавання
- нетипові ритмомалюнки, зокрема
- довільне ферматування окремих силабохрон, додавання силабогруп

I. Клименко. ОМУ. Карта 13.

Весільний цика (P1).

A. Макросім'я композицій з основою V*446.
Двомірна група (ладові різновиди).
Приспівкова група.

Б. Мелодії з ритмослабичною основою (V*43).

мовні межі на поч. 20 ст.:

українська

білоруська

сучасні міждержавні кордони

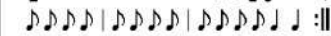
малозаселені лісові масиви, болота

Умовне розташування значка біля адмін. центру

Джерельна база:
пісенна група – 325 од. (130 аудіо, бл. 100 нотаций, 90 РТ)
приспівкова група – бл. 165 од.

Використано відомості з карт Л. Белогурової (Смоленщина) О. Гончаренко (Сумська обл.) В. Каложної (Смоленщина) Ю. Рибак (Верх. Прип'ять)

Приспівкова підгрупа ("коломийки")

Характеристики: відносно швидкий темп, відсутність силаборитмічних дроблень, "легка" манера співу, короткі сюжети новішого стилю.

Ареал приспівок-коломийок показаний узагальнено – залівкою-підкладкою тих адміністративних центрів, у яких засвідчені приспівки цього роду. Значками позначені рідкісні випадки застосування форми <V44:6> (Бережани, Косів).

A. Мелодії з основою (V*446)

Завдання: – окреслити загальний ареал типологічної групи, – розрізнити співний та приспівковий ареали, – окреслити зони поширення основних композиційних різновидів, – позначити основні ладозвукорядні різновиди в українській частині ареалу

Пісенна підгрупа. модель

ВИДИ КОМПОЗИЦІЙ ТА ЇХ ЛАДОВІ ВТІЛЕННЯ

обсяг:	терція	терція у кварті	кварта	квінта	Немає даних
	1↔3	1↔3	1↔4	1↔5 2↔5↔1	

1 <V446> (та варіант з катеном 6;446) 193 од. абв;где.

2 <V44p6> Р: Калина-малина... Ягода червона 13 од. (Червона журавлина) аб,р;вг,с

3 <V44:6> та розширені форми (див. нижче) 53 од. аб:в:.

у 2-му мелорядку можливі підміни J4 на J3:

розширені варіанти: 446;44:6::=абв;гд:е: або 444:6: 446;444:6:

4 <V446;P446> (ладові типи не вивчалися) 46 од. абв; ррв. Р: Львів... часто у 2-му мелорядку J4 замінено на J3: <V446;P346>

Б. Мелодії з основою (V43)

МОДЕЛЬ бл. 190 од.

□ довільний режим дроблення

□ вторинні форми 1 і 2

□ квінтова мінорна версія ритму 2

□ з мелікою мелотипу (ЖН-Погориння) (різновиди)

□ твори нової стилістики

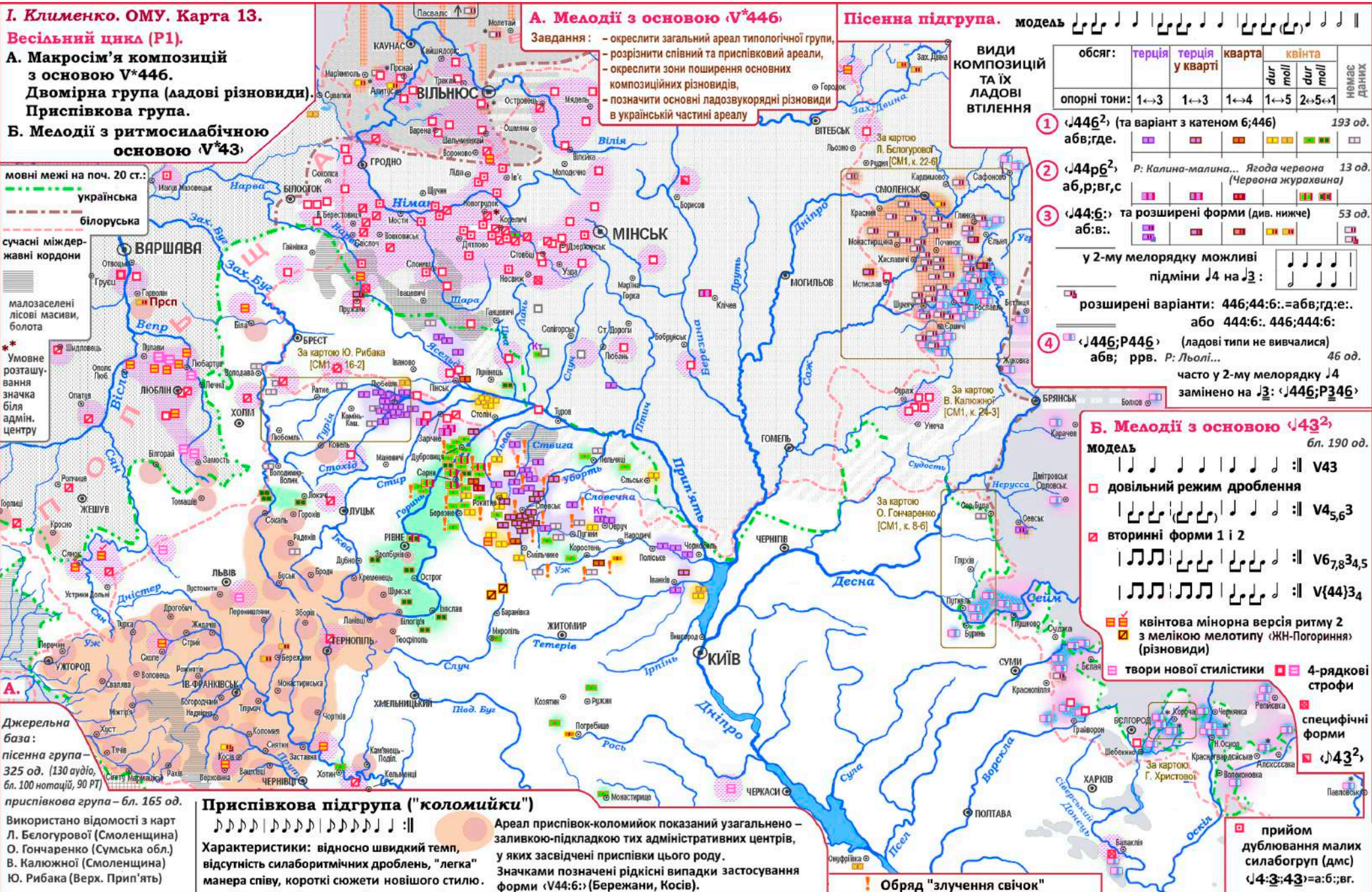
□ 4-рядкові строфи

□ специфічні форми

□ прийом дублювання малих силабогруп (дмс)

□ <V43:43> =а:б;вг.

Обряд "злучення свічок"

I. Клименко. ОМУ. Карта 15. Весільний цикл (P1)

Гетероритмічна формула-строфа (ГФС): дво- і тримірні підтипи. Мобільні композиції

Використано відомості з карт О. Гончаренко (Сумщина), Т. Зачи́кевіч (Полтавщина), Г. Коропніченко (Київщина), Ю. Рибак (Верхня Прип'яття), з типологічних таблиць Г. Коропніченко (Київщина) Г. Пшенічкіної (Черкащина) М. Скаженік (різні терени) О. Терещенка (Кіровоград, обл.).

1 тип $\downarrow 53^2; 557^2$

Джерельна база - 640 одиниць

♦ місця фіксацій

особливі характеристики*:

- ♦ полісюжетність (3-9 сюжетів)
- ♦ чергування 4/5-складників $\downarrow \downarrow \downarrow \downarrow \downarrow$
- ♦ 4-складник $\downarrow \downarrow \downarrow \downarrow$ у другому рядку (...;457) (на Подільші в цій позиції також можливий 3-складник $\downarrow \downarrow \downarrow$)
- ♦ повтор одного або пари 4/5-складників у рядку «557» як тирадного "ходу"
- ♦ неповноцінні зразки, зокрема, фрагмент «53²» з характерною мелікою без «557», або інші неповні строфи з тиражуванням 4/5-складника

* На підставі часткового аналізу призьбраних записів

ритмічні моделі:

$\downarrow 53^2; 557$ $\downarrow 43^2; 446$

2 тип « $\downarrow 43^2; 446$ »

Джерельна база - бл. 160 одиниць

- ♦ місця фіксацій
- ♦ співіснування дво- і тримірної версій в репертуарі одного села або контамінація в одному творі
- ♦ установлені ділянки ареалу
- ♦ імовірне продовження

3 монотекстові типи мобільної структури переважаючі моделі композицій:

- ♦ "Боярин-болван" (38 од.) $\downarrow 43^2; 4^1; 66$ (вар. 53²...)
- ♦ "Піч на сохах" (28 од.+6 текстів) $\downarrow 43^2; 66$ (вар. 53²...)

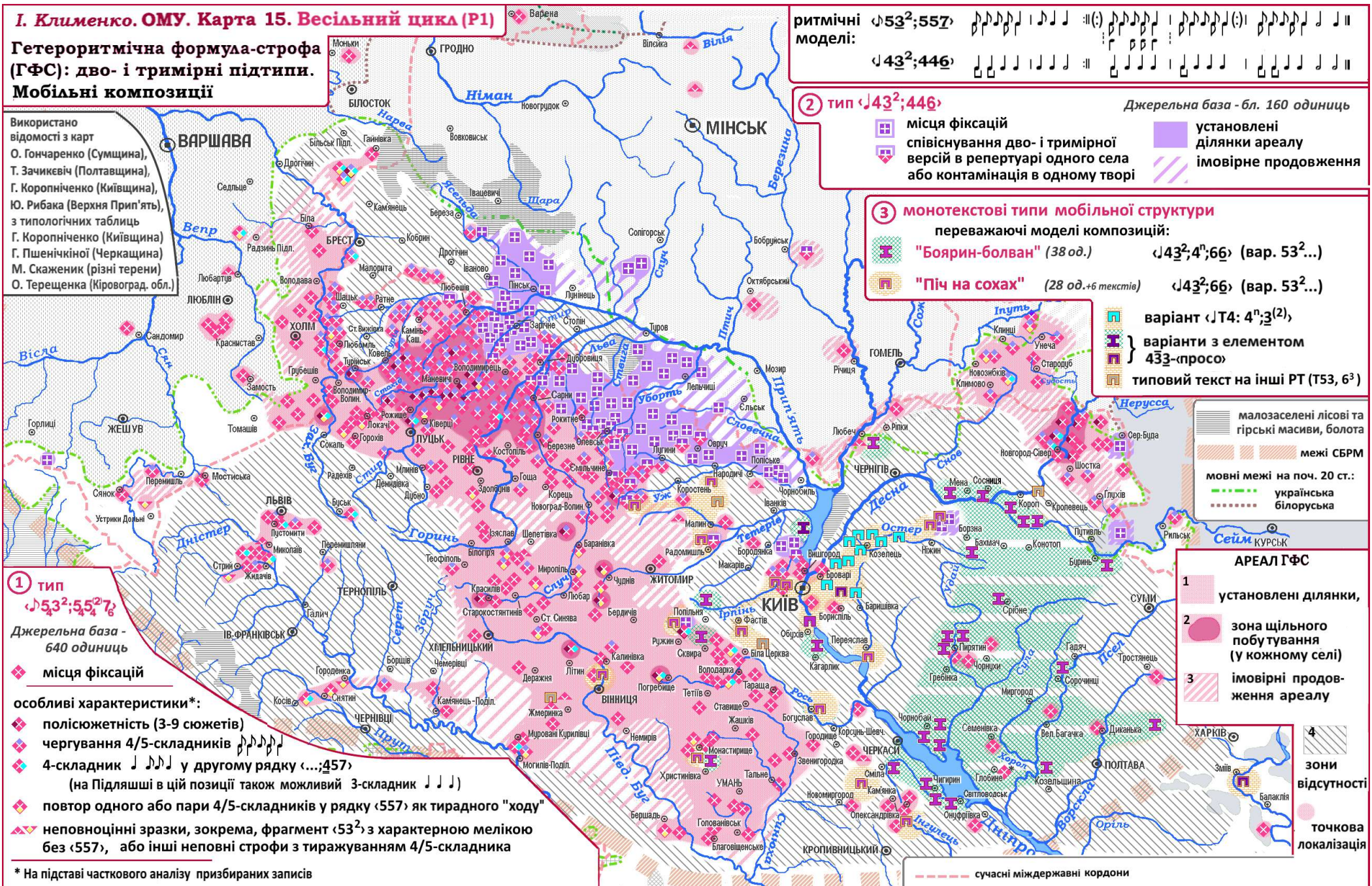
- ♦ варіант «Т4: 4¹; 3⁽²⁾»
- ♦ варіанти з елементом 433-«просо»
- ♦ типовий текст на інші РТ (Т53, 6³)

- ♦ малозаселені лісові та гірські масиви, болота
- ♦ межі СБРМ
- ♦ мовні межі на поч. 20 ст.: українська білоруська

- АРЕАЛ ГФС**
- 1 установлені ділянки,
 - 2 зона щільного побутування (у кожному селі)
 - 3 імовірні продовження ареалу

- 4 зони відсутності
- ♦ точкова локалізація

--- сучасні міждержавні кордони

Гриша Клименко. Весільна макрофрагологія слів'яно-балтського мегомасиву

І. Клименко.
ОМУ.
Карта 16.

Весільний цикл (P1).
Тиради несталого композиції

1) JT4 тирадоподібні композиції, скомпоновані з блоків J4 і J3 (вар. J3) в орієнтовній послідовності 3ч (3:) ||: Хд 4ⁿ: || Кн 3 ||.

Джерельна база – 280 од., у тому числі відомості з локальних карт О. Гончаренко (Сумщина), Т. Зачикевіч (Полтавщина), Г. Коропніченко (Київщина), польових зошитів І. Данилейко (Чернігівщина)

Ключові обрядові акти та поширені інципіти:

- замирення свашок і дружок (*Свашечки/Дружечки-голубочки, Мир з миром*),
- покривання ("завивання") Молодої (*Нехай живуть*),
- злучення свічок на порозі (Середнє Полісся)
- танець коровайниць (*Піч на сохах*) (Лівобережжя)

Нерідко тип «JT4» контамінується з 6-дольниками (найчастіше у послідовності «J44;66» (70 од.)), або виступає як вставний елемент у тирадах «JT6» або «JT53»

місця фіксації, зони скупчення і потенційний ареал

2) Поліблокові композиції на 4-дольній основі «ПБКJ4»

■ Застілля: *Просимо вас... Ой хто вечеряє*
■ ВКФ 3ч 43²; Хд 44; Кз. 18 од.

--- межі поширення української мови на поч. 20 ст.
--- міждержавні кордони
■ межі СБРМ
■ малозаселені лісові масиви, болота

3) JT5;7

Джерельна база – 66 од.

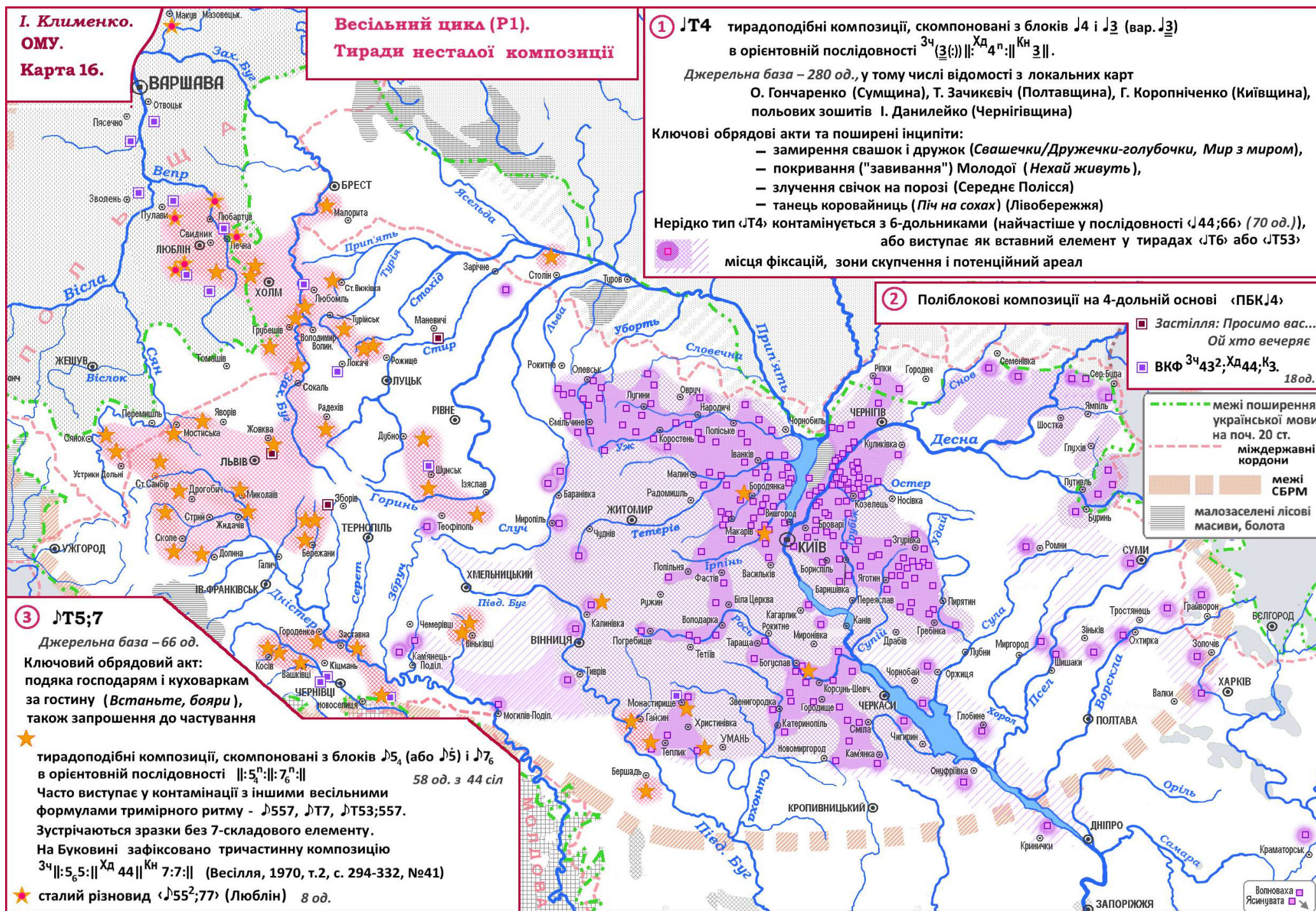
Ключовий обрядовий акт: подяка господарям і кухаркам за гостину (*Встаньте, бояри*), також запрошення до частування

★ тирадоподібні композиції, скомпоновані з блоків J5₄ (або J5) і J7, в орієнтовній послідовності ||: 5ⁿ: ||: 7ⁿ: || 58 од. з 44 сіл

Часто виступає у контамінації з іншими весільними формулами тримірного ритму - J557, JT7, JT53;557. Зустрічаються зразки без 7-складового елемента.

На Буковині зафіксовано тричастинну композицію 3ч ||: 5₆ 5: || Хд 44 || Кн 7:7: || (Весілля, 1970, т.2, с. 294-332, №41)

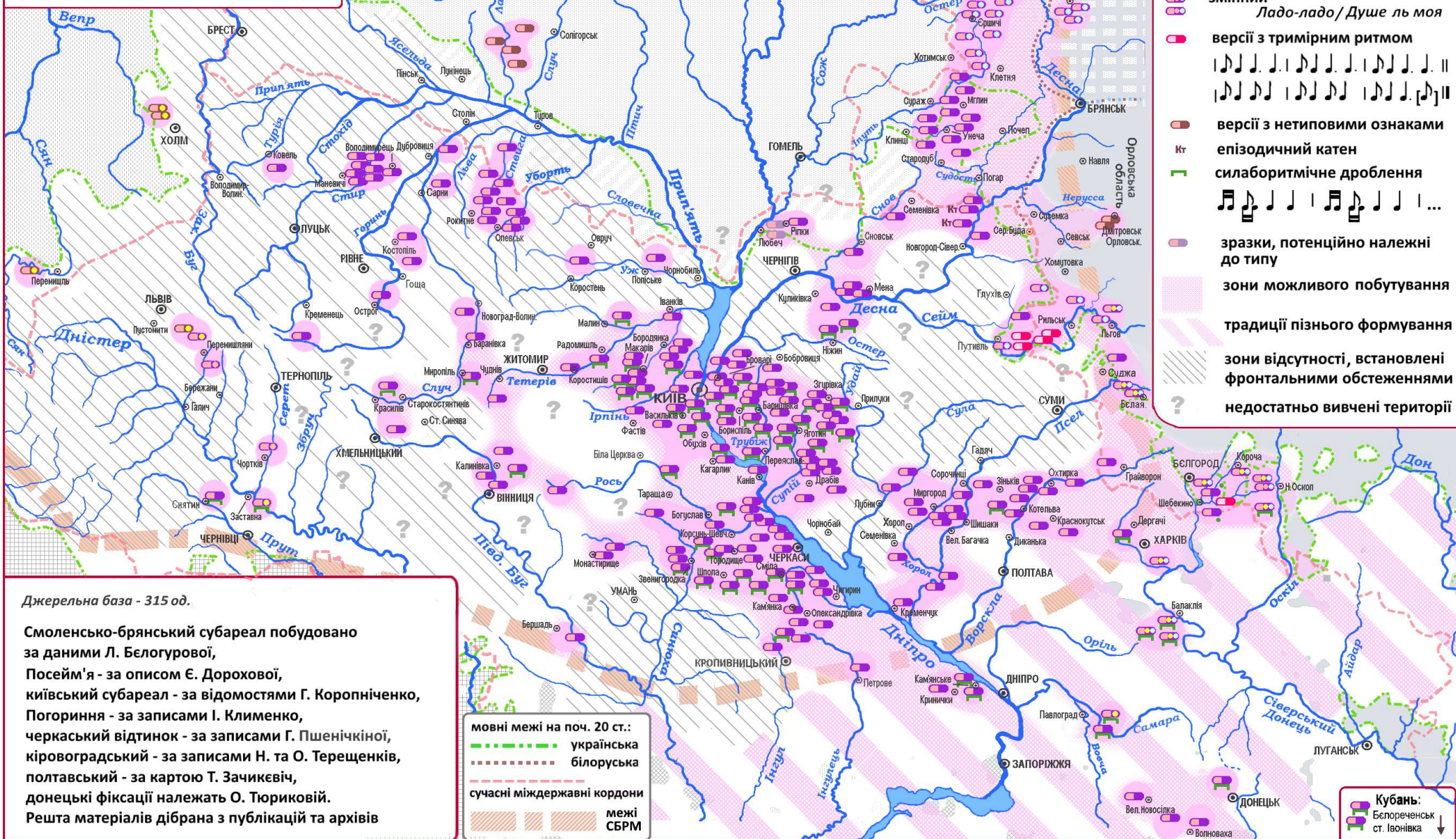
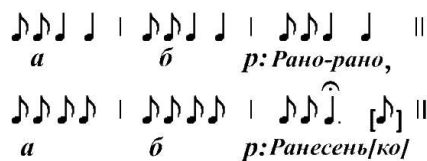
★ сталий різновид «J55²;77» (Люблін) 8 од.

I. Клименко. Карта 17.

Весільний цикл (P1).

Композиція з переритмізацією семантично тотожних силабогруп і рефреном (тип $\langle \downarrow(44, p4)^2 \rangle$ -ПСТС "Рано")

Джерельна база - 315 од.

Смоленсько-брянський субареал побудовано за даними Л. Белогурової, Посейм'я - за описом Є. Дорохової, київський субареал - за відомостями Г. Коропніченко, Погориння - за записами І. Клименко, черкаський відтинок - за записами Г. Пшенічкіної, кіровоградський - за записами Н. та О. Терещенків, полтавський - за картою Т. Зачи́кевіч, донецькі фіксації належать О. Тюріковій. Решта матеріалів дібрана з публікацій та архівів